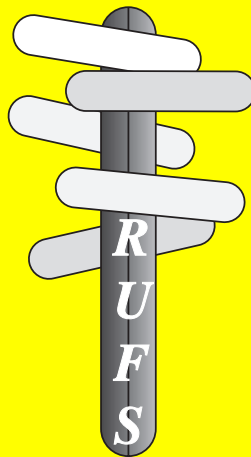

Slutrapport

Räddningsverkets Utbildning i Framtidens Sverige

2001 Räddningsverket, Karlstad
Utbildningsorganisationen

Beställningsnummer U10-614/01
2001 års utgåva

Slutrapport

Räddningsverkets Utbildning i Framtidens Sverige

Räddningsverkets kontaktpersoner:

Mikael Notting, Räddningsverkets skola Rosersberg, telefon 08-590 087 39

Anders Johansson, Räddningsverkets skola Skövde, telefon 0500-46 40 50

Innehållsförteckning

1	INLEDNING.....	7
2	SAMMANFATTNING.....	9
3	PROJEKTETS TIDSPLAN.....	12
4	SKRIFTER OCH INTERVJUER.....	13
	Allmänt.....	13
	Idéskrift.....	13
5	SEMINARIESERIE.....	14
	Seminarieprogram i stort.....	14
	Granskade handlingsvägar.....	14
	Bedömning av handlingsvägarna.....	18
	SRV Kärnverksamhet 2008?.....	24
	Slutsatser.....	25
6	RÄDDNINGSVERKETS NUVARANDE UTBILDNINGSMANDAT.....	26
	Allmänt.....	26
	Yrkesutbildning.....	26
	Civilpliktsutbildning.....	27
	Uppdragsutbildning.....	28
	Övrig utbildning.....	28
	Slutsatser.....	29
7	ÖVERSIKT - TOTALA UTBILDNINGSVOLYMER.....	30
	Slutsatser.....	31
8	PROBLEM OCH STYRKOR I NUVARANDE SYSTEM.....	32
	Utbildning för de kommunala räddningstjänsterna.....	32
	Sotningsutbildning.....	33
	Pliktutbildning.....	34
	Uppdragsutbildning.....	34
	Slutsatser.....	35
9	KORTSIKTIGA STYRNINGAR.....	36
	Externa.....	36
	Interna.....	36
	Slutsatser.....	37
10	PÅVERKAN AV YTTRE FAKTORER.....	38
	Personalförsörjning.....	38
	Miljö.....	38
	Internationalisering.....	39
	Ekonomi.....	39
	Samhällsutveckling.....	40
	Slutsatser.....	41

11	HOT OCH RISKER	42
	Slutsatser	42
12	UTVECKLINGSTENDENSER INOM SAMHÄLLETS UTBILDNINGSSYSTEM.....	43
	Slutsatser	44
13	ANDRA UTBILDNINGSAKTÖRER INOM SRV VERKSAMHETS- FÄLT	45
	Slutsatser	46
14	FRAMTIDENS KUNDUNDERLAG OCH UTBILDNING- UPPDRAG.....	47
	Slutsatser	48
15	RISK- OCH OLYCKSUTVECKLING KONTRA KUNSKAPSBEHOV	49
	Olycksutveckling	49
	Kunskapsbehov	49
	Slutsatser	50
16	PEDAGOGISKA MÖJLIGHETER	51
	Pedagogik och utbildningsmetodik.....	51
	Teknikutveckling	51
	Slutsatser	52
17	SLUTSATSER OCH STYRNINGAR FRÅN OLIKA ANDRA UT- REDNINGAR	53
	Pliktutredningen.....	53
	RUFF (Räddningstjänstutbildning för framtiden)	53
	Säkerhetsmyndigheten 2003	54
	RRV granskning av SRV 2001	55
	Slutsatser	56
18	INDIVIDENS GRUNDLÄGGANDE BASKOMPETENS I FRAMTIDEN	57
	Slutsatser	57
19	SRV FRAMTIDA KOMPETENSBEHOV OCH KOMPETENS- UTVECKLING.....	58
	Slutsatser	59
20	UTBILDNINGENS STRUKTUR	60
	Utbildningsorganisationen	60
	Nuvarande utbildningsplattformar	60
	Möjligheter till specialisering	61
	Slutsatser	63
21	INTERNATIONELLA JÄMFÖRELSER	64
	Slutsatser	65
22	FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER PÅ KORT SIKT 2000 - 2001	66

23 HANDLINGSVÄGAR MED REALISERBARHETSBEDÖMNING	69
Inriktningsvalet	69
Strukturval 1	71
Strukturval 2	72
Inriktning av pedagogisk utveckling.....	74
Arbetet med forskning och utveckling.....	75
Val av ledningsprincip	76

BILAGOR

1. Projektuppdraget och projektgruppens sammansättning
2. Lista över i projektet studerade dokument
3. Lista över i projektet genomförda besök och intervjuer

1 INLEDNING

Projektgruppen Räddningsverkets Utbildning i Framtidens Sverige (RUFS) hade enligt projektplanen att för Räddningsverkets (SRV) utbildningsledning lägga fram ett antal möjliga handlingsvägar för verkets framtida utbildningsverksamhet. Projektgruppen, som var verksintern skulle enligt uppdraget redovisa underlag och inriktning i tre tidsdimensioner:

- På kort sikt (2000-2001) Främst konsekvenser av genomförda utredningar och ev tydliga behov av en omgående ändring av inriktning eller andra åtgärder (Delrapport 1; okt 2000)
- På medellång sikt (2002-2005) Underlag som kan kräva tidiga beslut eller där studien visar på tydliga behov av nya utvecklingsarbeten (Delrapport 2; jan 2001)
- På lång sikt (2003-2010) Underlag som speglar bedömda, långsiktiga behov av anpassning eller ageranden. (Utkast till Slutrapport samt Slutrapport)

Projektplanen med datum 2000-01-11 har beteckningen U710. Projektuppdrag och projektgruppens sammansättning redovisas i bilaga 1.

En stor del av projektgruppens material med möjligheter till diskussion och synpunkter har sedan 2000-12-20 varit publicerat på Räddningsverkets intranät.

Enligt uppdraget skulle studien kunna utgöra en betydande grund för Räddningsverkets ställningstaganden avseende den långsiktiga utvecklingen av den nationella räddningstjänstutbildningen och annan utbildning, såväl nationell som internationell, lämplig för verket inom ramen för verkets roll inom området ”Skydd mot olyckor”.

Arbetet har bl a innefattat ständiga kontakter med och mottagit erfarenheter från utredningen i den framtida räddningstjänstutbildningen (RUFF). (SRV rapport P30-349/00; 2000 års utgåva). Ytterligare underlag framgår av rapporten.

I en Delrapport 1 (2000-10-04) redovisade projektet några slutsatser och förslag ”på kort sikt (2000-2001)”, vilka främst omfattade ”konsekvenser av genomförda utredningar och ev tydliga behov av en omgående ändring av inriktning eller andra åtgärder”. Delrapport 1 innehöll under punkten KORTSIKTIGA REKOMMENDATIONER fem sådana rekommendationer och reflexioner, som projektgruppen fram till 2000-09-29 ansåg viktiga för Räddningsverkets (SRV) utbildningsorganisations ledningsgrupp att behandla redan under 2000 - 2001.

Dessa fem rekommendationer, som redovisas i sin helhet i kapitel 22 var:

- Ta upp en bred strategisk diskussion om motsägelsefulla signaler i organisationen
- Intensifiera arbetet med att studera möjligheter till specialisering av de olika skolorna
- Tag fram en handlingsplan för utvecklingen av distansutbildningen
- Organisera en arbetsgrupp, som omgående tar tag i det sk RUFF-materialet
- Utarbeta en tydligare marknadsstrategi

Delrapport 2 beskrev projektets RUFSS arbete fram till årsskiftet 2000/2001 och redovisade ett antal uppfattade faktorer, som kan påverka ställningstaganden för framtiden. Delrapporten utgjorde också ett embryo till slutrapport. Bl a beskrevs ett antal inhämtade trender / tendenser och ett fåtal slutsatser.

Vid ett antal arbetsseminarier vid verkets skolor och i Karolinen under februari – mars 2001 prövade arbetsgruppen ett antal slutsatser och förslag till handlingsvägar.

På särskild uppmaning från cUTB redovisade RUFSS 2001-05-03 för direktionen ett ”Utkast till Slutrapport”. Detta för att projektets tankar och funderingar skulle kunna tillgodogöras i den fortsatta verksamhetsplaneringen.

Projektet RUFSS hade också till uppgift att följa upp sittande Räddningstjänstlagstiftningsutredning i syfte att se vilka konsekvenser den utredningen skulle kunna ha för den framtida utbildningsverksamheten. Detta har inte varit möjligt, eftersom det inte har förelegat något samlat material från den utredningen.

2 SAMMANFATTNING

Räddningsverkets utbildningsverksamhet är omfattande och utbildning bedrivs på många olika kompetensnivåer, vilket också bidrar till verksamhetens komplexitet. Avsaknaden av en tydlig inriktning för fort-, vidare- och uppdragsutbildning och en enhetlig begreppsapparat (terminologi) inom utbildningsverksamheten skapar oklarheter och ibland missförstånd. Räddningsverket måste också definiera sitt verksamhetsområde inom politikområdet "Samhällets skydd mot olyckor". Vidare behöver Räddningsverket en större långsiktighet i sitt utbildningsutbud eftersom alltför stora volymsvängningar och andra variationer i verksamheten över åren begränsar möjligheterna till såväl kompetensförsörjning som systematiska rationaliseringar och effektiviseringar. För att med gemensamma krafter kunna utveckla verksamheten behövs också en generell kompetenshöjning avseende utbildningsverksamheten inom hela Räddningsverket.

Föreslagna förändringarna bortom år 2002 av t ex räddningstjänstutbildningen, ökad utbildning för internationell verksamhet och en ökad uppdragsutbildning mm kräver en mer långsiktig analys av framtida förutsättningar för verksamheten. Långsiktiga beslut är också viktiga för att ta vara på gjorda investeringar i bl a utbildningsanordningar och kompetens samt för forskning och utveckling.

Räddningsverket skall vara föregångare vad gäller kunskaper om skydd mot olyckor. Med detta följer också att organisationens kompetensbehov behöver definieras och att verket bör söka en anpassning till övrig yrkesutbildning i Sverige och i viss mån internationellt.

Samhället och därmed dess riskbild blir alltmer komplext. Allt fler företeelser blir beroende av och/eller påverkar varandra. Genom samhällets förändrade kulturmönster uppstår nya/andra synsätt vad gäller såväl synen på risker/riskacceptans som på säkerhet. Miljökonsekvenserna tenderar också att bli större och mer komplexa vid olyckor och katastrofer. Bl a därför behöver uppföljning och forskning avseende samhällsutveckling – hot och risker – bli en naturlig och påtaglig del av verkets och utbildningsorganisationens verksamhet.

Bland medarbetarna i Räddningsverket finns det idag en tro på verket som en framtida expertmyndighet inom området "Skydd mot olyckor". En verksam intern utredning från 1999 med en inriktning av nuvarande skolor som kunskaps- och utbildningscentra har ett starkt stöd. Medarbetarna vill också gärna se en utveckling av utbildningsorganisationen till ett breddat utbildningsutbud tillsammans med tydligare och mer fördjupade utvecklingsarbeten. Det finns en medvetenhet om att detta kommer att kräva delvis andra kompetenser än de som finns inom utbildningsorganisationen idag.

Trovärdigheten hos Räddningsverkets utbildningsorganisation bygger i mycket stor omfattning på att utbildningskvalitén uppfattas motsvara kundernas förväntningar, men

den blir mer stabil först när dialogen mellan Räddningsverket och kund utvecklas som en naturlig del i utbildningsverksamheten.

Räddningsverkets utbildningsorganisation har efter hand utvecklat en förmåga att tillhandahålla mer eller mindre skraddarsydd utbildningar, som i regel betalas av kunden. RUFSS uppfattar att denna utveckling fått föregå utan någon tydlig verkssamordning. Trots regeringens stöd för denna utbildning är verksamheten inte helt och fullt förankrad i hela Räddningsverket. För utvecklingen av Räddningsverkets uppdragsutbildning är det viktigt att utarbeta och förankra en tydligare marknadsstrategi, bättre kundsamverkan och klara ekonomiska principer.

Det finns ett behov av ett utvecklat kvalitetssäkringssystem, som i alla led definierar och mäter kvalitetsaspekter i utbildningen och som innehåller rutiner för analys och beslut med anledning av bl a mätresultaten. Först då kan ett systematiskt förbättringsarbete utföras. Ett kvalitetssystem skall också säkra rutiner för t ex läromedelsproduktion, betyg och bedömning mm. Räddningsverket har i det stycket kommit en bra bit på väg.

Det krävs en förändrad och utvecklad syn på Räddningsverkets lärares roll och kompetens. Verkets kultur och syn på personalen måste stödja såväl behovet av ett kontinuerligt lärande, som att ge möjligheter till och stödja en personlig utveckling mot en definierad, men kontinuerligt omprövad kompetensprofil. Förutom en teknisk/praktisk kompetens blir behovet av pedagogisk kompetens alltmer tydlig. Räddningsverkets pedagogiska utveckling behöver ske i samklang med samhällets utveckling, där pedagogiska forsknings- och utvecklingsresultat bör utgöra en viktig grund.

En kunskapsförmedlande organisation behöver också vara en lärande organisation. Utvecklingen av Räddningsverkets utbildningsverksamhet stöds genom att kontinuerligt följa upp, systematisera och implementera såväl den ämnesvisa som den pedagogiska utvecklingen. De framtida behoven innebär att utbildningsorganisationens struktur och kompetensprofil behöver omformas. Detta är en omfattande process, som kräver en tydlig långsiktighet, samordnad målmedvetenhet och ekonomiska resurser.

Interaktionen brister mellan FoU-verksamheten och utbildningsverksamheten, vilket är till nackdel för Räddningsverket som kunskapsorganisation. I takt med den komplexa samhällsutvecklingen blir det allt viktigare att det sker en ökad och förbättrad forskning och utbildning vad gäller hot och risker samt olycksförebyggande verksamhet. Genom att utveckla nätverk och annat samarbete gynnas en långsiktig kunskapsuppbyggnad och påverkansmöjlighet om och för ett säkrare samhälle.

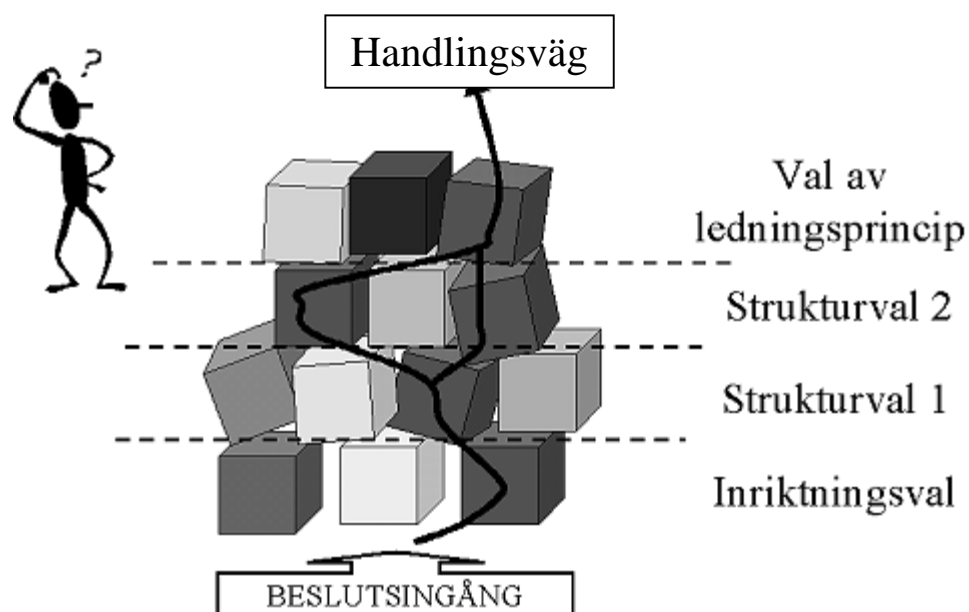
Miljöfrågor kommer alltmer i fokus. Verkets arbete med att sjösätta ett fungerande miljöledningssystem och arbetet med miljöcertifiering ställer särskilda krav, men ger också speciella möjligheter. Miljöinvesteringar i utbildningsanordningar och övningsfält är en nödvändighet för en framtida utbildningsverksamhet. RUFSS menar att det är tveksamt om detta, i den omfattning som är nödvändig kan ske på andra sätt än genom statlig finansiering.

De internationella banden blir allt påtagligare. Gränser bryts ner och kontakter med andra synsätt blir en del av vardagen. Internationella kontakter och ett arbete över gränserna är en realitet och blir en naturlig del i verksamheten.

Trots flera försök har Räddningsverket och dess utbildningsorganisation fortfarande vissa svårigheter med styrning och samordning. Verksledningen bör klargöra utbildningsverksamhetens vikt och roll samt aktivt verka för effektiva interna styrningar i syfte att förbättra nuvarande förhållande.

Dagens effekt-/produktionsmätt - utbildningsdagar - räcker inte för att visa utbildningsorganisationens totala verksamhet. Med en pedagogisk förändring följer också en ändrad syn på lärandet. Kontinuerligt arbete med att förbättra och utveckla utbildningsverksamheten, samt arbete med t ex metod- och teknikutveckling behöver också tydliggöras eftersom det arbetet är en betydande del av lärarnas och även viss annan personals ordinarie verksamhet. Fler effekt-/produktionsmätt behöver därför komplettera den traditionella bilden av utbildningsorganisationens verksamhet.

Projektet RUFSS har formulerat en modell för det strategiska arbetet med att välja inriktning och väg för den framtida utbildningsverksamheten. Modellen beskriver en beslutsång i olika steg enligt följande:

RUFSS menar att det ytterst är verksledningens uppgift att göra sådana val, som beskrivs i form av olika handlingsalternativ i rapportens kapitel 23.

3 PROJEKTETS TIDSPLAN

Projektet påbörjades i januari 2000. Förutom enskilda arbetsdagar har hela projektgruppen träffats nio gånger (totalt 21 dagar). Dessutom har arbetsutskottet träffats nio gånger (totalt nio dagar). Projektets arbete föredrogs för Räddningsverkets direktion 2001-01-29. Tidigt våren 2001 kom arbetet, på utbildningsledningens uppdrag att forceras. Därmed kom ett utkast till slutrapport att föredras för chefen för utbildningsorganisationen redan 2001-04-27 och i direktion 2001-06-05. En sammanfattning av projektets arbete gavs också till samtliga deltagare vid den så kallade "Läraryrket" i Skövde i juni 2001.

Projektets arbete har också redovisats i Räddningsverkets Kursplaneråd den 15 maj 2001 i Rosersberg och för Räddningsverkets Utbildningsledning 21 – 22 maj 2001 i Rosersberg.

4 SKRIFTER OCH INTERVJUER

Allmänt

Projektgruppen har studerat nästan 40 olika skrifter alltifrån Statens offentliga utredningar (SOU), propositioner och lagar till officiella Räddningsverks- (SRV) dokument, andra officiella dokument och diverse PM. Studerade dokument listas i bilaga 2.

Projektgruppen har också genomfört ca 25 studiebesök och intervjuer vid såväl andra offentliga myndigheter och organisationer, som vid t ex olika räddningstjänster. Genomförda besök och intervjuer listas i bilaga 3.

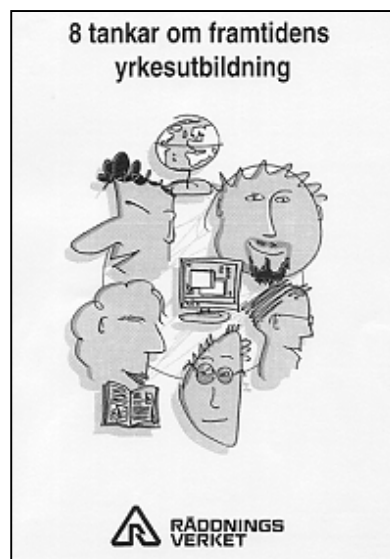
Föredragningar med diskussioner har också skett från projektgrupper m fl: RUFF, Pliktutredningen, Säkerhetsmyndigheten 2003, miljö- och farligt godshandläggare.

Det samlade, skriftliga underlaget från ovanstående finns tillgängligt vid Räddningsverkets utbildningsstab tillsammans med projektets delrapporter, läs- och intervjusammanställningar samt minnesanteckningar från möten med projektgrupp och arbetsutskott.

Idéskrift

Projektet har under år 2000 låtit åtta olika personer med viss anknytning till framtids-/utbildningsfrågor spegla sin syn på framtidens yrkesutbildning. Dessa korta artiklar finns sammanställda i en Idéskrift, som publicerades i oktober 2000 (U10-608/00). Idéskriften var bl a ämnad att vara ett diskussionsunderlag för den fortsatta utvecklingen av Räddningsverkets utbildning. Skriften har dels kunnat användas i utredningen om framtidens räddningstjänstutbildning (SRV rapport P30-349/00), dels har den distribuerats till ca 40 chefer inom Räddningsverket.

Idéskriften har också sedan tryckningen (och enligt avtal med författarna) publicerats på Räddningsverkets Gemnet. Därmed har den varit tillgänglig för all Räddningsverkets personal. Den är även, sedan slutet av april 2001 publicerad på Räddningsverkets hemsida.

5 SEMINARIESERIE

För att dels tydliggöra projektets arbete i organisationen, men framför allt för att låta pröva idéer och motiv arrangerade RUFFS en seminarierie vid skolorna och vid verkets huvudkontor i Karlstad under februari-mars 2001. Information om seminarierien gavs redan före årsskiftet 2000/2001 till utbildningsledningen och till skolornas utbildningsdirektörer. Tiderna för seminarierna inplanerades i god tid i samverkan med respektive skola och huvudkontoret.

Seminarierna genomfördes vid två tillfällen på respektive plats, med möjlighet för upp till 50 personer att delta vid varje tillfälle. Seminariet tidsplanerades till knappt 4 tim / tillfälle. Varje grupp hade under seminariet att granska vardera fyra av de till seminarierna totalt åtta framtagna skisserna till handlingsvägar. Fördelningen av handlingsvägar till grupperna var styrd av projektledningen för att få så många jämförelser som möjligt mellan de olika handlingsvägarna under tillgänglig tid.

Seminarieprogram i stort

- Introduktion: RUFFS & RUFF / Uppdraget / Målet. Handlingsvägarna
- Arbete i 3-6 grupper: Svara på frågor om Positiva & Negativa konsekvenser hos några av handlingsvägarna - för Räddningsverkets utbildningsorganisation / för Räddningsverket / för Samhället.
- Dokumentation av svaren.
- Redovisning: Förorda ett (ev två) av de i gruppen granskade handlingsvägarna med motivering
- Enkel diskussion: Vilken är vår "Kärnverksamhet" år 2008?
- Redovisning & Avslutning

Deltagandet vid seminarierna fördelade sig enligt följande:

Karlstad	Revinge	Rosersberg	Sandö	Skövde
24 pers (ca 14 fr UTB)	16 pers (ca 9 lärare)	24 pers (ca 15 lärare)	35 pers (ca 17 lärare)	72 pers (ca 28 lärare)

Totalt deltog 171 personer.

Granskade handlingsvägar

Till seminarierien hade projektgruppen tagit fram beskrivningar för åtta st olika handlingsvägar, vilka avsåg att pröva olika delinriktningar för framtida beslut. Ingen av handlingsvägarna var ämnad att vara optimal. Syftet var att hämta in argument för resp

mot olika framtidsinriktningar. De åtta beskrivningarna, som inte hade någon inbördes rangordning redovisas här:

Handlingsväg "Fokusering"

- Utbildningen inriktas mot en tydlig kärnverksamhet – i princip den idag förordningsstyrda utbildningen – för främst den kommunala räddningstjänstens personal samt den pliktutbildning som är avsedd för förstärkning av den kommunala räddningstjänsten. Grundutbildningar för olika kompetensnivåer utgör stommen
- Fort- och vidareutbildningar utvecklas endast inom de fastställda program som är föreslagna i RUFF rapport (motsv)
- Försäljning av skraddarsydd utbildning tas bort
- Utveckling av lärarkompetenser prioriteras till kärnverksamheter. Övrigt behov av specialister / experter köps in för särskilda behov
- Skolornas / Utbildningsplattformarnas verksamhet och stödfunktioner inriktas enbart på stödet för utbildningen
- En "Virtuell skola" utvecklas separat för distansutbildningar
- Skolornas / Utbildningsplattformarnas medverkan i olika utvecklingsuppdrag gäller enbart sådan utveckling, som har direkt med utbildningens inriktning, successiva ämnesutveckling och kontinuerliga kvalitetsutveckling att göra

Handlingsväg "Breddning"

- Utbildningen inriktas mot en breddning av utbildningens verksamhetsfält med idéerna om "Säkerhetsmyndigheten" och "Samhällets skydd mot olyckor" som grund
- Utbildningsutbudet ökas genom samverkan med andra myndigheter, organisationer och näringsliv inom området "Skydd mot olyckor" – där SRV aktivt eftersträvar att fungera som utbildningsanordnare
- Försäljning av skraddarsydd verksamhet utvecklas och breddas
- Distansutbildning utvecklas som en del i all utbildning med visst centralt samordnat metod- och teknikutvecklingsstöd
- Utbildningsorganisationen är starkt delaktig i metod- och teknikutveckling, integrerad med utbildningsverksamheten

Handlingsväg "Centrum"

- Utgångspunkten är ett antagande om att de kommunala räddningstjänsterna (och kommunerna själva) har behov av regionala kunskaps- och utbildningscentrum inom sektorsområdet
- Samtliga skolor / utbildningsplattformar utbildar inom ett brett utbud med hög kompetens (Säkerhet, Hälsa, Miljö)
- Endast en mindre del av utbildningsutbudet är fördelat till någon enstaka skola beroende på främst låga elevvolym och / eller ett stort behov av höggradig specialisering

- Distansutbildning utvecklas som en del i all utbildning med visst centralt samordnat metod- och teknikutvecklingsstöd
- Metod- och teknikutveckling sker vid / genom dessa kunskapscentrum genom att SRV centralt agerar beställare och fördelar uppdrag
- Volymvalet står mellan en utbildningsinriktning enbart för främst de kommunala räddningstjänsternas behov eller för ett bredare spektra inom området ”Skydd mot olyckor”
- Expertfunktioner finns centralt i den omfattning och med den fackinriktning som krävs för den direkta myndighetsutövningen samt för övergripande samverkan och samordning (t ex internationella avtal och regelsystem, nationell samordning med olika myndigheter och organisationer, FoU inriktning och samordning, samordning av utbildningsverksamheten, verksamhetsplanering och –uppföljning)

Handlingsväg ”Spets”

- SRV skolor / kunskaps- och utbildningsplattformar inriktas mot att erbjuda enbart den fort- och vidareutbildning inom verksamhetsfältet, som innebär högre kompetensnivåer än den grundläggande utbildningen – ett närmande till ett mer renodlat högskolesystem
- Den grundläggande utbildningen, främst inom skedena 3 och 4 ”Förbereda räddningsinsatser” resp ”Genomföra räddningsinsatser” (t ex utbildning för brandmän med deltidsanställning och en grundläggande utbildning för brandmän med heltidsanställning samt civilpliktsutbildning) genomförs inte vid SRV utbildningsplattformar utan upphandlas som lokala och regionala entreprenader där SRV utfärdar regelsystem, utbildningsanvisningar och examinationsbestämmelser samt följer upp utbildningens genomförande och kvalitet
- Distansutbildning utvecklas som en del i den ”högre” utbildningen med visst centralt samordnat metod- och teknikutvecklingsstöd
- Med en utvecklad ”högskolestruktur” följer FoU uppdrag samt ett fördelat ansvar för olika utvecklingsuppdrag

Handlingsväg ”Ämnes-Specialisering”

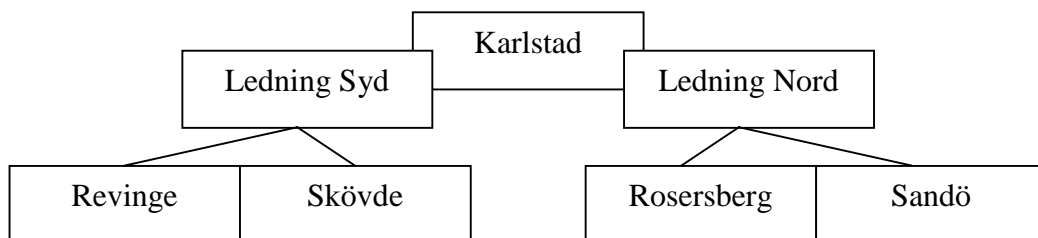
- Verkets skolor / utbildningsplattformar levererar ett basutbud av utbildningar utifrån främst behov av utbildningar med stora volymer
- All utbildning utöver basutbudet fördelas till olika skolor / utbildningsplattformar där specialkompetens säkerställs och speciella utbildningsanordningar och utbildningshjälpmedel koncentreras
- En ”Virtuell skola” utvecklas separat för distansutbildningar
- Materielteknisk kompetens, som stöd för teknikutveckling ses också som en ”specialitet” med samma organisatoriska och kompetensmässiga principer
- Utvecklingsarbetet följer principerna för specialiseringen

Handlingsväg "Kategori-Specialisering"

- Verksamheten vid verkets skolor / utbildningsplattformar fördelas utifrån utbildningskategori. Vid några skolor sker den grundläggande utbildning av främst brandmän (hel- och deltidsanställda) samt civilpliktsutbildningarna. Vid någon / några andra skolor / utbildningsplattformar sker huvuddelen av all fort-, vidare- och marknads- / uppdragsutbildning.
- Distansutbildning utvecklas som en del i all utbildning med visst centralt samordnat metod- och teknikutvecklingsstöd
- Metod- och teknikutveckling sker vid / genom dessa kunskapscentrum genom att SRV centralt agerar beställare och fördelar uppdrag utifrån de olika plattformarnas kompetens och målen för utvecklingsuppdragen

Handlingsväg "Sammanslagning"

- SRV nuvarande skolor / utbildningsplattformar slås organisatoriskt ihop till 2 organisatoriska kunskaps- och utbildningscentrum – en för södra Sverige, en för norra Sverige. Praktiskt innebär detta en central samordning med en gemensam verksamhetsledning för nuvarande skolor i Revinge och Skövde och en dito för nuvarande skolor i Rosersberg och Sandö

- Distansutbildning utvecklas som en del i all utbildning med visst centralt samordnat metod- och teknikutvecklingsstöd
- Handlingsvägen är kombinerbar med såväl ett breddat utbildningsutbud som olika former av specialiseringar

Handlingsväg "Avmonopolisering"

- SRV avknoppar eller "säljer ut" utbildningsverksamheten och nuvarande skolor. SRV övergår till att (i samverkan med t ex Svenska kommunförbundet m fl) enbart fastställa kompetens- / utbildningsnivåer, fastställa kursmål och kursplaner, utveckla kvalitetskontrollsystem, fastställa examineringskriterier och krav för godkännande, utöva tillsyn över fastställd utbildning, upphandla utbildningar och utbilda examinatorer
- FoU samt metod- och teknikutveckling upphandlas på entreprenad
- En central administration skapas för reglering, styrning och kontroll

Bedömning av handlingsvägarna

Varje handlingsväg kommenterades av arbetsgrupperna och gavs en bedömning i en 5-gradig skala (där *mycket dålig* = 1 och *mycket bra* = 5) enligt följande:

Gruppens *helhetsbedömning* av handlingsvägens förträfflighet:

Mycket dålig	Dålig	Hyfsad	Bra	Mycket bra
--------------	-------	--------	-----	------------

Resultatet av det totala antalet bedömningar ger följande genomsnittliga värden:

Handlingsväg	Genomsnittligt värde	Värderad antal gånger
"Fokusering"	2,1	17 gånger
"Breddning"	3,9	17 gånger
"Centrum"	3,4	18 gånger
"Spets"	2,1	15 gånger
"Ämnes-specialisering"	3,5	15 gånger
"Kategori-specialisering"	2,0	16 gånger
"Sammanslagning"	1,8	17 gånger
"Avmonopolisering"	1,5	15 gånger

De samlade kommentarerna till de åtta granskade handlingsvägarna finns tillsammans med övrigt utredningsmaterial vid Räddningsverkets utbildningsstab.

Utifrån det sammanställda seminariematerialet kan bl a följande konstateras för de vid seminarierna granskade handlingsvägarna:

"Fokusering"

Allmänt:

- Att gå "back to basic" är inte särskilt populärt hos personalen
- Stor oro för att "tappa" verksamheter och kompetenser, som man själva anser sig vara bäst på

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation

- Konsekvenserna för SRV utbildningsorganisation uppfattas som mycket negativa i handlingsvägen Fokusering.
- Arbetet blir tråkigare
- Det blir svårare att rekrytera och behålla personal
- Befintlig personal utvecklas inte.

Konsekvenser för SRV

- Kunskaper utarmas och utvecklingen begränsas
- Verket tappar en betydande roll i Skydd Mot Olyckor
- Uppgiften blir smalare och den blir tydligare
- Lättare att hålla kompetensen.

Konsekvenser för samhället

- Andra aktörer tar över och kvaliteten försämras
- Samhället förlorar en expertmyndighet inom området Skydd Mot Olyckor
- Räddningsverkets utbildning blir billigare men smalare.

”Breddning”

Allmänt:

- Alternativet upplevs av de allra flesta som positivt
- Man ser möjligheterna till utveckling som en positiv utmaning
- Det finns en insikt om att handlingsvägen blir dyrare för SRV, men man vill gärna kompensera detta med att samhället successivt kan bli säkrare
- Att SRV skulle kunna vara en sammanhållande och ledande myndighet inom området Skydd mot olyckor förefaller närmast självklart hos många

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation

- Uppgifter och organisationen kommer att öka
- Samverkansbehovet i samhället kommer att öka
- Bredare kompetens kommer att krävas hos personalen
- Kostnaderna kommer kanske att öka, men även intäkterna
- Det finns en viss risk för kunskapssplittring inom organisationen

Konsekvenser för SRV

- Utbildningen inom verket blir tydligare, mer betydelsefull och spänner över stor bredd
- Räddningsverket får en tydligare roll i samhället genom en ökad samverkan
- Det krävs en tydligare och hårdare styrning om verksamheten inte skall splittras för mycket

Konsekvenser för samhället

- Det ökade kravet på samverkan mellan SRV och övriga samhället ger effekterna bättre riskmedvetenhet och säkerhet
- SRV får ett tydligare ansvar inom verksamheten Skydd Mot Olyckor
- Kostnaderna för SRV inledningsvis kan öka, men samhällsekonomiskt måste det bli billigare

”Centrum”

Allmänt:

- En övervägande del av kommentarerna anser att handlingsvägen ger stora möjligheter till utveckling.
- Bred utbildning och närhet till kunderna.

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation

- En sammanfattning av svaren ger ingen klar tendens.
- Vad avser t ex kompetens anser en del att handlingsvägen ger ökad kompetens. Ungefär lika många ser stor risk att kompetensen kommer att minska.
- Även inom andra områden förekommer motstridiga kommentarer.

Konsekvenser för SRV

- Även här är kommentarerna motstridiga och delade.
- Små förändringar i förhållande till dagsläget.

Konsekvenser för samhället

- Kommentarererna är övervägande positiva.
- En ansvarig organisation som tillhandahåller ett brett utbud i nära samverkan med kunden.

”Spets”

Allmänt:

- Många synpunkter på att alternativet innebär nedläggning av en eller flera skolor och uppsägning av personal
- Många konstateranden att dagens lärarsammansättning och kompetenser inte passar i detta scenario
- Oro för en överdriven akademisering och förlust av det basala
- Dagens helhet i utbildningssystemet förloras
- Miljöaspekterna blir dåligt tillgodosedda om man skall ”elda och ryka” på ännu fler ställen i landet

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation:

- Innebär nedläggning av en eller flera skolor och uppsägning av personal
- Färre lärare men högre krav på lärarnas kompetens, akademisk utbildning.
- Praktisk kompetens försvinner
- Mindre utbildningsvolym/utbildningsverksamhet
- Helheten går förlorad i brandmanutbildningen, samövningsmöjligheten försvinner, den röda tråden förloras och det vi är bäst på tas bort
- Medför konkurrens från andra aktörer

Konsekvenser för SRV.

- Kvaliteten kan vara svår att behålla p g a a svårigheter att rekrytera högre kompetens. Det för med sig att statusen på utbildningen kan minska
- Verkets möjligheter att hålla kontakt med räddningstjänsterna minskar och kan på sikt innebära att vi förlorar verklighetsförankringen och kunskapen om räddningstjänsternas behov av kompetensutveckling mm
- Alternativet medför utveckling av FoU-verksamheten och fler experter anställs
- Att få examinationsrätt kan ta tid och det är kopplat till förmågan att rekrytera experter. Det innebär att organisationen kan bli beroende av ett antal personer med hög kompetens och därför mycket sårbar
- Utbildningsverksamheten blir mindre. Utbildningen kan bli dyrare
- Räddningsverkets roll förändras genom att vissa verksamheter ökar och andra minskar eller tas bort.

Konsekvenser för samhället

- För vissa kommuner framför allt i glesbygd blir det dyrare utbildning, långa resor
- Risken är att det bara utbildas teoretiker ungefär som Statens Brandnämnds tidigare utbildning
- Det kan bli skillnader i kvaliteten i grundutbildningen. Statusen kan minska
- Alternativet är miljömässig sämre, negativa miljöaspekter när utbildningen genomförs av andra (det kommer att eldas i varje hörn), miljöaspekten kommer att tappas bort
- Samtidigt finns det goda möjligheter att konkurrensutsätta grundutbildningen. Utbildningen kan då kanske bli billigare och genomföras närmare eleven
- Det negativa är att det kan bli variationer i kvaliteten och utbildningen genomförs av lycksökare. Positivt med högskola men negativt med ytterligare en högskola som kan konkurrera med t ex förvaltningschefsutbildningen!!!?

”Ämnes-specialisering”

Allmänt:

- Handlingsvägen är tilltalande och kan gynna specialistutveckling
- Samtidigt finns farhågor att ensidighet kan begränsa utvecklingen
- Kundernas resande till olika platser kan vara ett problem

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation:

- Verkets spetskompetens ökar, skolornas bredd minskar
- Utbildningsorganisationens kostnadseffektivitet förbättras
- Kvaliteten på utbildningsanordningarna kommer att öka
- Risk finns för A- och B-lag vid specialisering

Konsekvenser för SRV.

- Kompetensen inom verket ökar samtidigt som resurserna utnyttjas effektivare
- Spetskunskaperna decentraliseras samtidigt som utbildningsorganisationen blir billigare i drift
- Svårigheterna med förslaget kan vara tävling om kompetens mellan skolorna
- Flyttning av personal kan bli nödvändig
- en uppenbar risk för A- och B-skola

Konsekvenser för samhället

- De samhällsekonomiska aspekterna är positiva eftersom resurserna utnyttjas på ett fördelaktigt sätt och detta för med sig minskad miljöpåverkan och ett säkrare samhälle.
- Nackdelarna är att eleverna får resa längre till olika kompetenscentra

”Kategori-specialisering”

Allmänt:

- Verksamheten kan bli mer strukturerad
- Man kan troligen nå vissa rationaliseringseffekter
- Stor oro för SRV möjlighet att utvecklas som expertmyndighet
- Oro också för utvecklingsverksamheten i allmänhet

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation:

- Kostnadseffektivt bl a avseende investeringar och att utbilda personalen
- Lättare att rekrytera
- Helhetsbilden tappas, samverkan och samövning försvinner, specialisering, arbetar inom för snäva områden
- Skapar inte utvecklingsmöjligheter för alla
- Svårt att rekrytera – brist på morötter
- Omflyttning av personal

Konsekvenser för SRV.

- Reviren bort
- Billigare än idag
- Bättre metod och teknikutveckling, specialisering, koncentrationsmöjligheter och spets
- Tappar helheten, kunskaper, samordningsmöjligheter, mångfalden
- Svårt att behålla personalen
- Stora skillnader i elevvolym och status på skolorna
- Kräver styrning
- Kräver stora investeringar
- Beaktar inte behoven för den internationella utbildningen / verksamheten

Konsekvenser för samhället

- Lika/samma utbildning och jämn nivå
- Bättre kvalitet i utbildningen, högre status ekonomiskt rationellt och billigare
- Distansutbildning är billigare för samhället
- Längre resor för elever och kunder, dyrare, miljöaspekterna, lokala förankringen försvinner, socialt sämre för eleven
- Inga valmöjligheter, ingen konkurrens
- Den röda tråden, helheten försvinner
- Skolorna kommer att läggas ner

”Sammanslagning”

Allmänt:

- Varierade synpunkter på handlingsvägen
- Stor insikt om att dagens samordning är bristfällig
- Men också tveksamhet om den föreslagna ledningsorganisationen är rätt modell för att lösa det problemet

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation:

- Billigare administration, resurserna kan användas bättre, samordningsvinster, kraftsamla kompetens
- Bättre och lika utbildning, halverad spretighet
- Färre chefer
- Ledningsfunktionen blir trögare, svårare att leda och styra, stora enheter, ytterligare en nivå. Långa beslutsvägar, längre till chefen.
- Dyrare administration, sämre kommunikation, problem med identiteten
- Olika utbildningar mellan nord och syd
- A och B skola och påtvingad personalrörlighet

Konsekvenser för SRV.

- Enklare att leda
- Specialisering underlättas
- Flexibelt och rationellt
- Positivt med konkurrens
- Konkurrens polarisering
- Negativa miljöaspekter, resor mm
- Beslutsvägarna, det blir svårare att överblicka, mindre med personal, ytterligare ledningsnivåer

Konsekvenser för samhället

- Lika utbildning
- Det blir billigare
- Högre kompetens

- Närhet för elever och kunder
- Dyrare resor mm
- Större regioner / regionala kontaktnätet stort, känns längre och svårare

”Avmonopolisering”

Allmänt:

- De negativa synpunkterna överväger vad avser konsekvenser för SRV Utb org, SRV och samhället.

Konsekvenser för SRV Utbildningsorganisation:

- Konkurrens kan vara positivt
- Ger möjlighet för fler utbildningsanordnare
- En stor majoritet anser att det är negativt att utbildningsorganisationen och skolorna i nuvarande form försvinner
- En omfattande personalavveckling blir nödvändig, vilket naturligtvis också upplevs negativt

Konsekvenser för SRV.

- SRV kan som myndighet utöva kontroll mer objektivt och utan risk för jäv
- Räddningsverket ändrar helt karaktär och tappar stora delar av nuvarande kompetens
- Stor risk att SRV förlorar kontakt och påverkansmöjligheter med andra aktörer inom verksamhetsområdet såväl nationellt som internationellt.

Konsekvenser för samhället

- Man befarar en dyrare utbildning med lägre kvalitet.
- Utbildningen blir svårare att styra, följa upp och kontrollera.

SRV Kärnverksamhet 2008?

Vid seminarierna gavs deltagarna möjlighet att lämna sin uppfattning om vad som är Räddningsverkets kärnverksamhet år 2008. Denna redovisning återfinns ograverad, uppställd separat för respektive skola och för SRV huvudkontor i ett särskilt PM (2001-03-28), som tillställts Räddningsverkets ledning samt verkets avdelnings- (motsv) och skolchefer. Det bör observeras att merparten av synpunkterna gavs redan innan RRV:s rapport (RRV 2001:9) hade offentliggjorts. Här följer några reflexioner:

- En förändring från ett Räddningsverk till en Säkerhetsmyndighet har ett starkt stöd i organisationen, trots att många ännu inte haft förmåga eller tid att skapa sig en mer tydlig bild av den utvecklingen. I några fall kan man skönja en mycket stark tro på vad SRV kan och bör ägna sig åt. I andra fall understryks vikten av just samverkan med andra. RUFs anser det viktigt att försöka lägga fast myndighetens ramar och verksamhetsfält för att samla den inneboende energin till den roll som man beslutar att verket skall ha i framtiden

- I några fall förekommer även förslag med inriktningen att SRV skall ha en mer aktiv – operativ – roll vid stora nationella olyckor / katastrofer
- Begreppet ”Skydd mot olyckor” är väl etablerat i organisationen och förefaller inge förhoppningar och positiva signaler, även om begreppet fortfarande av många uppfattas som tämligen suddigt i konturerna
- Den nuvarande utbildningsverksamheten är starkt etablerad och många tror på eller önskar en utveckling mot en högre nivå, gärna med någon form av högskolestatus
- Inom området utbildning finns också en tendens att verkets utbildning i framtiden omfattar en större bredd och en ökad öppenhet med verksamheter på flera områden i samhället
- Pliktutbildningen förefaller ha en neutral framtoning. Den tros finnas som en del av vår verksamhet men har ingen framträdande plats i organisationens hjärta
- Ordet ”Miljö” är väl representerat, men det framgår inte av svaren huruvida miljö är en kärnverksamhet eller ”myndighetens sätt att leva”. Detta tyder på att det finns en medvetenhet om ordets positiva klang, men att innehållet fortfarande är synnerligen otydlig
- Ordet Förebyggande används i princip på samma sätt. Organisationen vet att vi bör arbeta med förebyggande (risk- och förebyggande), men synpunkterna ger ingen tydlighet i innehållet
- Det finns en medvetenhet om Räddningsverkets tillsynsverksamhet, men den får ingen markerad framtoning i svaren
- Den internationella hjälp- och biståndsverksamheten får uppfattas ha ett positivt stöd. Däremot nämns internationell utbildning förvånansvärt litet. Önskemål om ökad internationell samverkan tycks av några uppfattas som en önskvärd utveckling
- Det finns en utbredd tro på eller ett önskemål att forskning och utveckling är en betydande del av Räddningsverkets verksamhet.

Slutsatser

Bland medarbetarna i Räddningsverket finns det idag en tro på verket som en framtida expertmyndighet inom området ”Skydd mot olyckor”.

Merparten av seminariedeltagarna vill se en utveckling av utbildningsorganisationen, ett breddat utbildningsutbud samt ett tydligare och mer fördjupat utvecklingsarbete. En intern utredning från 1999 med bl a en inriktning av nuvarande skolor som kunskaps- och utbildningscentrum har ett starkt stöd.

Det finns en medvetenhet om behovet av förändrad kompetens för att kunna hantera den framtida utbildningssituationen. Ett flertal medarbetare känner osäkerhet om den egna framtida situationen.

Det finns även en medvetenhet om utbildningsverksamhetens samordningsproblem och personalen förväntar sig att problemet åtgärdas.

6 RÄDDNINGSVERKETS NUVARANDE UTBILDNINGSMANDAT

Allmänt

I "Förordning (1988:1040) med instruktion för Statens räddningsverk" framgår av:

- 3 § p 13 att Räddningsverket skall " planera och genomföra utbildning av personal inom hemskyddet, verkskyddet, befolkningsskyddet och räddningstjänsten, beredskapsorganisationen för kärnenergiolyckor och sotningsverksamheten"
- 5 § att: "Räddningsverket får, om verksamheten har anknytning till myndighetens uppgifter, mot avgift tillhandahålla fortbildning, uppdragsutbildning samt konferens- och internattjänster. Räddningsverket får på de villkor som tjänsteexportförordningen (1992:192) föreskriver bedriva tjänsteexport inom sitt verksamhetsområde, om detta är förenligt med verkets uppgifter i övrigt."

Den utbildning Räddningsverket bedriver omfattar enligt våra benämningar:

- Yrkesutbildning (grund-, fort- och vidareutbildning) av personal i kommunal räddningstjänst och för sotningsverksamheten
- Civilpliktsutbildning
- Uppdragsutbildning

Yrkesutbildning

Grundutbildning av personal i kommunal räddningstjänst.

I räddningstjänstförordningen (1986:1107) § 2 -- 15 regleras dels kompetenskraven genom angivande av kurstypskrav för hel- och deltidsanställd personal i räddningsstyrkorna, dels vilka utbildningslinjer som Räddningsverket har skyldighet att inrätta för denna personal samt inträdeskrav till de olika utbildningslinjerna.

Förordningen reglerar även krav på praktiktider.

De utbildningslinjer räddningsverket har skyldighet att inrätta är:

* Brandman deltid	5 veckor
* Brandförman deltid	5 "
* Brandman heltid	15 "
* Brandförman heltid	11 "
* Brandmästare	14 "
* Förebyggande åtgärder mot brand för brandförmän	3 "
* Förebyggande åtgärder mot brand för brandmästare	9 "
* Förvaltningskunskap för brandmästare	10 "
* Påbyggnadsutbildning för brandingenjörer	46 "

Grundutbildning av personal för sotningsverksamheten

I räddningstjänstförordningen (1986:1107) § 25 -- 30 regleras vilka utbildningslinjer som Räddningsverket har skyldighet att inrätta för denna personal samt inträdeskrav till de olika utbildningslinjerna. Förordningen reglerar även krav på praktiktider.

Kompetenskrav regleras i förordningen (§24) enbart för *skorstensfejaremästare* som skall ha avlagt ingenjörsexamen.

De utbildningslinjer räddningsverket har skyldighet att inrätta är:

- * Skorstensfejarelinje 15 veckor (fördelad med 5 v/år under tre år)
- * Teknikerlinje 10 "
- * Ingenjörslinje 15 "

Grundutbildningen är uppdelad i en obligatorisk del, skorstensfejarelinjen, och en frivillig del som omfattar tekniker- och ingenjörslinjerna.

Obligatoriet att genomgå skorstensfejarelinjen regleras i kollektivavtal mellan Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund och Svenska Kommunalarbetsareförbundet.

Fortbildning

Regleras i Räddningsverkets instruktion § 5

Räddningsverket planerar och erbjuder fortbildning inom sitt verksamhetsområde, till exempel ledning, brandsläckning, förebyggande åtgärder, kemikaliehantering och krishantering. Utbildningarna presenteras i en årlig kurskatalog. Förutom de kurser som erbjuds i kurskatalogen genomförs direkt behovsanpassade fortbildningskurser till de räddningstjänster, sotningsdistrikt, företag och organisationer som så önskar. Dessa kurser utvecklas i dialog mellan kund och Räddningsverket.

Vidareutbildning

Omnämns inte i grundläggande bestämmelser.

Bedrivs dock i likhet med fortbildning enligt ovan.

Civilpliktsutbildning

Grundläggande bestämmelser:

- Beredskapsförordningen (1992:1403)
- Lag (1994:1720) om civilt försvar och Förordning (1995:128) om civilt försvar
- Lag (1994:1809) om totalförsvarspikt och Förordning (1995:238) om totalförsvarspikt
- Räddningsverkets instruktion §3 p 13

Detaljerade bestämmelser:

Överstyrelessens för civil beredskap föreskrifter om utbildning och krigsplacering av totalförsvarspiktiga (ÖCB FS 2000:1).

Räddningsverket utbildar inom funktionen Befolkningsskydd och Räddningstjänst, där verket är beredskapsmyndighet och funktionsansvarig myndighet:

- Räddningsman
- Ammunitionsröjare
- Sanerare

Räddningsverket utbildar på uppdrag av Överstyrelsen för civil beredskap:

- Beredskapsman för tekniska uppgifter inom kommunal teknisk verksamhet
- Beredskapsman för stabs- och informationsuppgifter inom kommunal informationsverksamhet
- Beredskapsman för sociala uppgifter inom Barn- och familjeomsorg, Handikapp- och äldreomsorg, Självvård och sociala insatser

Uppdragsutbildning

Grundläggande bestämmelser:

- Räddningsverkets instruktion §5
- Tjänsteexportförordningen (1992:192)
- Avgiftsförordningen (1992:191)

Viss uppdragsutbildning genomförs kontinuerligt enligt särskilda beslut.

T ex genomför Räddningsverket, på uppdrag av regeringen årligen kurser inom ramen för Partnerskap-för-Fred programmet:

- Planering och genomförande av internationella räddningstjänstinsatser.
- Planering och genomförande av internationella humanitära hjälpinsatser.
- Fördjupningskurser med inriktning på någon eller båda ovanstående grundkurser.

Andra exempel är säkerhetsrådgivareutbildning och förarintyg för farligt gods transporter samt psykiskt och socialt omhändertagande (POSOM).

Övrig uppdragsutbildning innebär att Räddningsverket genomför direkt behovsanpassade utbildningar till de intressenter som så önskar, både nationellt och internationellt. Dessa utbildningar utvecklas ("skräddarsys") i dialog mellan kund och Räddningsverket.

Räddningsverket åtar sig uppdrag i mån av tillgängliga resurser.

Övrig utbildning

Räddningsverket genomför grund-, fort- och vidareutbildning av personal, intern och extern, för *internationella hjälpinsatser*.

Räddningsverket har utvecklat utbildningspaket, den så kallade "*Brandmannaskolan*". Syftet är att ge fort- och vidareutbildning till i första hand brandmän och befäl på hemmaplan. Kunden bekostar utbildning för en instruktör, som sedan utbildar på hemmaplan.

I de framtagna utbildningspaketen ingår t ex: Instruktörsutbildning (varierande längd beroende av kurs), lärarhandledning, overheadunderlag, CD-ROM, videofilm och elevhäften.

Till kunskapsförmedlingen i övrigt hör också t ex tidningen SIRENENS Räddningsskola och utbildningsvideon "90 sekunder" mm.

Slutsatser

Räddningsverkets utbildningsverksamhet är omfattande och innehållet i "verksamhet som har anknytning till myndighetens uppgifter" tenderar att breddas.

Utbildning bedrivs på många olika kompetensnivåer, vilket också bidrar till verksamhetens komplexitet.

En tydligare inriktning för fort-, vidare- och uppdragsutbildning krävs.

En enhetlig begreppsapparat (terminologi) finns f n inte inom utbildningsverksamheten vilket skapar oklarheter och ibland missförstånd. Ex: Vidareutbildning nämns inte i några grundläggande dokument.

Uppdragsutbildning har en mycket stark koppling till avgiftsfinansiering, även om verket genomför ett antal anslagsfinansierade uppdragsutbildningar. En tydlig begreppsapparat är en förutsättning för tydlig och säker kommunikation.

7 ÖVERSIKT - TOTALA UTBILDNINGSVOLYMER

Ungefärligt antal utbildningsdagar, som genomförts från 1996 samt planerad produktion år 2001 och ett mer översiktligt antagande för 2002 - 2003 framgår av följande tabell:

	1996	1997	1998	1999	2000	2001**	2002*	2003*
Räddningstjänst	44 480	38 620	47 430	54 750	56 815	65 560	70 130	120 500
Sotning	6 780	6 900	5 315	6 130	4 175	6 600	4 800	6 600
Pliktutbildning ***	66 785	115 560	155 250	218 660	111 375	116 280	48 000?	48 000?
(varav utlokaliserad)		1 350	14 955	51 115		2 000?		
Övr utbildning	25 985	22 000	24 050	19 240	26 730	30 090	33 930	36 750
Summa:	144 030	183 080	232 045	298 780	199 095	218 530	156 860	211 850

***inkl. praktikdagar. År 2002 och 2003 räknar RUFSS med ca 500 Räddningsmän / år.

**= planerat

* = prognos

Pliktutbildningen står för de absolut största volymförändringarna över åren – från starten 1994/95 drygt 30.000 utbildningsdagar upp till nästan 220.000 år 1999 och därefter en bedömd reducering till drygt 25.000 år 2002. Det bör påpekas att de stora volymsvängningarna inom civilpliktsutbildningen kunnat hanteras flexibelt genom att pressa skolorna till det yttersta och lokalisera en stor del av utbildningarna utanför verkets skolor. Det bör också observeras att räddningstjänstutbildningarna bedöms att från 1996 till 2002 öka med ca 50% (drygt 20.000 utbildningsdagar), uppdragsutbildningen har som mål att öka de närmaste åren, andelen särskilda distansutbildningar ökar successivt och skolornas olika konferensverksamheter likaså.

Räddningsverkets utbildningsverksamhet har under de senaste 10 åren förändrats mer än vad många kanske har uppfattat. Utbildningsorganisationen har genom åren visat en närmast enastående flexibilitet och förmåga att hantera de ständigt förändrade uppdragen. Volymsvängningarna har i flera fall varit mycket stora mellan de olika åren. Kursinnehållen har kontinuerligt utvecklats, det kvalitativa djupet i undervisningen har förbättrats och nya verksamheter har tillkommit. Följsamheten vad gäller räddningstjänsternas behov har varit mycket stor.

Utbildningsorganisationens produktionsmått är idag utbildningsdagar (en elev, en dag i utbildning). Måttet är funktionellt för centraliserade, samlade och till tiden avgränsade utbildningar. Framtidens utbildning kommer emellertid att vara mer flexibel och mer anpassad till individens och kundernas behov. Inläring blir inte resultatet av ett timschema – utan av olika former av kunskapsinhämtning. Utbildningar på distans blir allt vanligare, såväl i form av renodlad distansutbildning som komplement till samlade utbildningar. Lärarnas arbete förändras och får större inslag av handledning, kunskapsutveckling och framtagning av lärohjälpmedel – verksamheter som med viss svårighet låter sig mätas med utbildningsdagsmåtten.

Slutsatser

Mätt i det något otydliga måttet utbildningsdagar, bedöms nuvarande utbildningsorganisation ha kapacitet för ca 200.000 utbildningsdagar. Med de föreslagna förändringarna bortom år 2002 av t ex räddningstjänstutbildningen (RUFF), ökad utbildning för internationell verksamhet och en ökad uppdragsutbildning mm behöver en mer långsiktig analys av produktionsförutsättningarna göras, varför det kan vara lämpligt att utse t ex år 2005 som mållår för en sådan produktionsutredning. Inom de närmaste åren finns stora osäkerheter.

Begreppet utbildningsdagar räcker därför inte för att visa utbildningsorganisationens totala verksamhet. Med en pedagogisk förändring följer också en ändrad syn på lärandet. Kontinuerligt arbete med att förbättra och utveckla ordinarie kursverksamhet, samt arbete med t ex metod- och teknikutveckling behöver också tydliggöras, eftersom det arbetet är en betydande del av lärarnas m fl:s ordinarie verksamhet.

Långsiktiga beslut är viktiga för att inte förlora gjorda investeringar i bl a utbildningsanordningar och kompetens samt för forskning och utveckling.

Fler effektmått behöver komplettera den traditionella bilden av utbildningsorganisationens verksamhet.

8 PROBLEM OCH STYRKOR I NUVARANDE SYSTEM

Utbildning för de kommunala räddningstjänsterna

Räddningsverkets utbildning för de kommunala räddningstjänsterna har systemmässigt varit detsamma sedan 1986. Utbildningsinnehåll har givetvis förändrats över tiden, men många utvecklingsmöjligheter har varit eller uppfattas vara låsta av bl a lag och förordning.

Projektet RUF5 uppfattar att nuvarande utbildningssystem och utbildning för de kommunala räddningstjänsterna omfattas av bl a nedanstående, kort listade problem och styrkor.

Problemen

- Utbildningen är svår att utveckla i nuvarande system
- Utbildningen har låsningar i tid och innehåll, vilket ibland gör den för ytlig
- De olika utbildningsstegen är hårt reglerade och det är svårt att snedda eller skaffa sig utbildning utan att gå de formella stegen
- Dagens utbildning fokuserar mest på själva räddningsinsatsen
- Det är svårt att inrikta utbildningarna utifrån riskerna i kommunerna
- En stor del av utbildningarna är inte möjliga för alla att söka
- Utbildningsorganisationens metoder för att säkerställa en enhetlig utbildning på flera olika platser behöver förbättras
- Många får idag dispens till utbildningarna
- Deltidsanställda brandmän har svårt att få ledigt från den ordinarie arbetsgivaren för att kunna genomföra sin utbildning
- Det är stora ojämnheter i förkunskaperna vid många utbildningars början eftersom såväl antagningsprinciper som ambition i introduktionsutbildningarna varierar mellan kommuner
- Det finns inget tydligt kvalitetssäkringssystem
- Utbildningssystemet är inte generellt känt i samhället

Styrkorna

- Utbildningen upplevs ha en god kvalitet
- Utbildningen upplevs positiv med en god mix av teori och praktiska övningar
- Räddningsverket har goda resurser för att kunna öva praktiskt och realistiskt
- Skolorna är sakta på väg att etablera sig som kunskapscentra
- Den samlade lärarkompetensen – yrkeserfarna tillsammans med ämneskunniga – är hög
- Räddningstjänstutbildningen är etablerad, välkänd inom räddningstjänstvärden och har oftast nöjda elever
- Kommunerna får utbildad personal till en jämförelsevis låg kostnad
- Utbildningen är i princip gratis för den enskilde

- Verket bedriver en utåtriktad och offensiv erfarenhetsinhämtning
- Den internationella verksamheten tillför kunskande in i systemet

Sotningsutbildning

Utbildningen för de olika sotaryrkena har levt och lever till stora delar ett eget liv. Rationaliteten med en sammandragning av samtliga utbildningar till en enda plats kan förmodligen inte ifrågasättas. Samtidigt har sotningsverksamheten varit och är föremål för flera olika utredningar. Dess utbildningsverksamhet kom dock inte att involveras i utredningen om räddningstjänstutbildningen – det ingick inte i utredningens uppdrag. Samtidigt kan projektet RUFSS inte undgå att reflektera över att flera synergieffekter kanske kan finnas om man i en djupare studie gör jämförelser mellan den genomförda utredningen av räddningstjänstutbildningen och förutsättningarna för en framtida, utvecklad utbildning för sotningsverksamheten. Några av de problem och styrkor, som projektet RUFSS uppfattar finns i dagens sotningsutbildningar redovisas i kortform nedan.

Problemen

- Systemet ger liten möjlighet till urval av elever.
- Kunskapen inom SRV är generellt dålig vad gäller sotningsutbildningen.
- En enda utbildningsplats innebär stor sårbarhet. Det finns ingen att ta stöd av eller ha ett erfarenhetsutbyte med.
- Frånvaro av konkurrens kan innebära att utvecklingen stagnerar.
- Dåligt eller inget internationellt kontaktnät.
- Liten yrkesgrupp att rekrytera sotningserfarna lärare från.
- Betygssystemet otidsenligt, ej kvalitet i betygssystemet, ej högskoleinriktat.
- Stora osäkerheter om sotningsverksamhetens framtida system, roll och utbildning.
- FoU kan vara svårt då ingen av personalen är högskoleutbildad.
- Räddningsverkets kvalitetsutvärderingssystem upplevs ej anpassat för sotningsutbildningarna.

Styrkorna

- Utbildningen är välkänd inom branschen.
- Utbildningsvolymen är optimal i förhållande till behovet och därför kostnadseffektiv.
- En utbildningsplats - en utbildning, ger ett bra grepp om verksamheten och ger ett effektivt resursutnyttjande.
- En utbildningsplats gör också att det är lättare att ha överblick av verksamheten ur ett lagstiftningsperspektiv.
- Bra kontaktnät med branschen.
- Goda möjligheter att utveckla utbildningen mm.
- Lärarpersonalen är mycket intresserad och öppen för förändring.

Pliktutbildning

De pliktutbildningar, som Räddningsverket hittills genomfört kan sägas vara av två skilda slag. Utbildningen av räddningsmän för stöd till och krigsplacering i resp kommuner är en verksamhet som Räddningsverket själv haft goda möjligheter att utveckla och förankra i samhället – Räddningsverket har i stor utsträckning ägt själva frågan. Utbildningen av beredskapsmän, avsedda som förstärkningsresurser vid andra kommunala förvaltningar har däremot, till stor del genomförts som en uppdragsutbildning med ÖCB som huvudansvarig för såväl utbildningens innehåll som förankring och implementering. Utbildningen av beredskapsmän upphör fr o m 2002.

Genom olika politiska beslut har pliktutbildningarnas volymer varierat kraftfullt under flera år. Till synes långsiktiga beslut har visat sig bli mycket kortsiktiga. Detta förhållande har knappast underlättat för Räddningsverket att hantera pliktutbildningarna. Några av de problem och styrkor, som projektet RUFSS uppfattar finns med de pliktutbildningar, som Räddningsverket idag genomför redovisas i kortform nedan.

Problemen

- Stora svängningar i utbildningsvolymerna
- Kortsiktiga beslut från statsmakterna
- De olika utbildningsinriktningarna växlar i popularitet hos såväl elever som lärare
- Svårigheter i avvägningar mellan ”freds- och krigsräddningstjänst” vid främst räddningsmanutbildningarna
- Beredskapsmanutbildningen har en svag förankring i den kommunala verksamheten
- Bristande kvalitetssäkringssystem

Styrkorna

- Bra och samhällsnära utbildning
- Räddningsmannautbildningen väl förankrad och populär
- Beredskapsmanutbildningen har successivt kunnat utvecklas till en utbildning med bra innehåll och god utbildningskvalitet
- Ger merutnyttjande av skolornas utbildningsanordningar
- Kan vara en bra inkörsport till ett yrke

Uppdragsutbildning

SRV utbildningsorganisation har efter hand utvecklat en förmåga att tillhandahålla mer eller mindre skraddarsydd utbildningar, som i regel betalas av kunden. RUFSS uppfattar att denna utveckling fått föregå utan någon tydlig verkssamordning. Trots regeringens stöd för denna utbildning är verksamheten inte helt och fullt förankrad i hela Räddningsverket. Räddningsverkets utbildningsorganisation har som mål att ytterligare

öka denna del av den samlade utbildningsverksamheten, men redan idag uppfattar projektet RUFSS nedanstående problem och styrkor med denna uppdragsutbildning.

Problemen

- Saknar en tydlig strategisk inriktning
- Vissa ”skräddarsydda” utbildningar är resurskrävande, främst avseende planeringstid
- Begränsad handlingsfrihet p g a planeringssystem, upplevelsen av personalramar och övriga resurser
- Former och rutiner för prissättning och kostnadskalkyler är oklara och komplicerade
- Specialisering saknas – alla skolor (och i viss mån avdelningar) försöker göra allt
- Bristande kompetens i systemet, t ex för marknadsföring
- Bristande kundkunskap, kundanpassning och kunduppföljning
- Bristande kvalitetssäkringssystem

Styrkorna

- Skolornas lärarkompetens är bra
- Det finns en planerings- och organisationsförmåga inom systemet, som innehåller ett stort mått av flexibilitet
- Mycket goda övningsanläggningar
- Specialisering är sakta på gång

Slutsatser

Räddningsverket behöver större långsiktighet i sitt utbildningsutbud. Alltför stora volymsvängningar över åren ger få tillfällen till rationaliseringar och effektiviseringar av olika verksamheter.

Räddningsverket skall vara föregångare inom området skydd mot olyckor. Med detta följer också att organisationens kompetensbehov behöver definieras och att verket bör söka en anpassning till övrig yrkesutbildning i Sverige och i viss mån internationellt.

För utvecklingen av Räddningsverkets uppdragsutbildning är det viktigt att utarbeta och förankra en tydligare marknadsstrategi och klara ekonomiska principer.

Det finns ett behov av ett kvalitetssäkringssystem, som i alla led definierar och mäter kvalitetsaspekter i utbildningen och som innehåller rutiner för analys och beslut med anledning av bl a mätresultaten.

9 KORTSIKTIGA STYRNINGAR

Externa

Utbildningsverksamheten lever, precis som annan verksamhet också med olika kort-siktiga styrningar. Genom främst politiska beslut sker styrningar, som inte alltid ur utbildningens synvinkel är de mest rationella. Exempel på sådana styrningar är:

- Stora volymsvängningar år till år – bristande långsiktighet
- Regleringsbrevets uppdelning i olika anslag skapar problem vid samnyttjande
- Komplicerat, ekonomiskt styrsystem
- Det i organisationen upplevda bibehållandet av en reglering av antal anställda i stället för personalkostnader

Vissa av dessa styrningar är svåra för SRV att påverka. Det finns dock en känsla bland många medarbetare i utbildningsorganisationen, att det skulle finnas en viss möjlighet till påverkan om kunskapen om utbildningens villkor var mer känd i hela verket.

Interna

Även inom utbildningsorganisationen finns det brister i kunskapen om och förståelsen för utbildningens villkor – något som enkelt borde kunna rättas till, eftersom organisationen själv ”äger problemet”. Exempel på interna problemområden i detta stycke är:

- Bristande samordning av olika handlings- / åtgärdsplaner
- Oklara rutiner för utvecklingsuppdrag
- Organisationens rutiner är alltför styrande
- Ologiskt planeringssystem där de ekonomiska förutsättningarna läggs först och verksamheten sedan
- Bristande samsyn om personalresursbehov skapar irritation ang bemanning
- Ständiga växlingar i ekonomisystemet
- Snabba ”nutidsprioriteringar”

Det tycks råda delade meningar inom utbildningsorganisationen huruvida det finns låsningar i antal tjänster eller inte. Bl a i ett under mars 2001 fattat beslut om tillsättande av utvecklingsdirektörer och utvecklingslärare redovisas beräkningar i antal tjänster. Detta tillsammans med flera andra ågeranden pekar på att det finns ett i organisationen rotat synsätt med beräkningar av tjänster i stället för verksamheter och personal-kostnader.

Slutsatser

Det behövs en generell kompetenshöjning avseende utbildningsverksamheten inom hela Räddningsverket.

Kunskapen om verkets hela utbildningsverksamhet, dess villkor och arbetssätt måste också ökas inom verket och bli hela verkets angelägenhet.

Kortsiktiga styrningar innebär stora problem med främst skolornas kompetensförsörjning.

En harmonisering mellan Räddningsverkets planerings- och ekonomisystem, med stor hänsyn tagen till utbildningsverksamhetens villkor är nödvändig.

10 PÅVERKAN AV YTTRE FAKTORER

Personalförsörjning

Sverige går under 2000-talet successivt in i en längre period med befarad arbetskraftsbrist. Detta främst på grund av stora pensionsavgångar och ett lågt barnafödande. Enligt många bedömare kan det bli leda till:

- Konkurrens om arbetskraften, vilket gör att den enskilde får större möjligheter att välja såväl utifrån yrkets attraktion som utifrån löneläge
- Ett större mått av yrkes-/karriärväxling
- Att tillgången på arbete ökar och att därför färre personer väljer längre eftergymnasiala studier
- Att individen ställer krav på en mer personligt anpassad utbildning

Om den enskilde får allt fler valmöjligheter kommer troligen också möjligheterna till utveckling i arbetet att bli viktiga faktorer i yrkesvalet.

I skenet av en förändrad elev- och lärarroll i utbildningar, ökar behovet av att läraren har en god pedagogisk- och handledarförmåga. Det är bland annat detta som är en viktig del i diskussionerna om den nya grundskole- och gymnasieläraryrket. För Räddningsverket innebär detta att:

- Pedagogisk kontinuitet och utveckling ökar behovet av en fast, kompetent lärarkader
- Attraktionskraften i räddningsläraryrket måste ökas, för att säkerställa en god rekrytering
- Morgondagens räddningslärare behöver ha nya, breddade och delvis andra kompetenser än dagens
- Behovet av kompetensutveckling måste tillgodoseas i en snabbare takt
- Förmågan till kundanpassning behöver ökas

Det mångkulturella samhället är redan här. En integrering av de nya svenskarna i arbetslivet är både en fråga om en stabil samhällsuppbyggnad och en möjlighet att klara arbetskraftsförsörjningen. För Räddningsverkets utbildningsverksamhet kan det bli innebära:

- Att våra elever alltmer kommer att vara en spegling av samhället totalt
- Att den kulturella mångfalden behöver öka bland den anställda personalen

Miljö

Miljöfrågor kommer alltmer i fokus. Medvetenheten om behovet av att på olika sätt minska miljöbelastning och onödig resursanvändning ökar, särskilt i västvärlden. Insikten om att vissa händelser / situationer kan orsaka nästan obotliga skador på vår livsmiljö får en allt större spridning.

Samtidigt förbättras / utvecklas de tekniska förutsättningarna och metoderna för att hantera miljöproblemen. Verkets arbete med att sjösätta ett fungerande miljöledningssystem och arbetet med miljöcertifiering ställer särskilda krav, men ger också speciella möjligheter. För Räddningsverkets utbildningsverksamhet kan det bli innebära att:

- Räddningsverket behöver ha en god uppfattning om den tekniska utvecklingen och vara föregångare ur ett miljöperspektiv
- Efterfrågan på utbildning i miljökunskap ökar
- Utbildning i beslutsfattning också måste ta hänsyn till miljöaspekter
- Ett aktivt miljöarbete, främst vid skolornas övningsfält stärker verkets marknadskraft

Internationalisering

De internationella banden blir allt påtagligare. Gränser bryts ner och kontakter med andra synsätt blir en del av vardagen. EU ger ett nytt perspektiv åt samhälle och verksamheter. Det innebär bl a att:

- Nya kulturer och religioner etableras i vårt samhälle och med det följer nya synsätt på samhället, samhällsuppbyggnaden, säkerhet, prioriteringar etc
- Monopol sakta bryts upp
- Kraven kan komma att öka vad gäller såväl möjligheter att få delta i utbildningar i andra länder, som att personer från andra länder önskar delta i svenska utbildningar
- Gemensamma, internationella satsningar kan komma att utvecklas
- Vår utbildning lättare kan jämföras med andra länders utbildningar
- SRV får ökade möjligheter att (även med politiskt stöd) agera på den internationella utbildningsmarknaden

Ekonomi

Inom det breda verksamhetsfältet ”skydd mot olyckor” har och får ekonomiska förutsättningar och principer en viktig roll. Även om det finns olika modeller för att beräkna ekonomiska konsekvenser av t ex en olycka eller en säkerhetsinvestering, finns det uppenbara svårigheter att samverka ekonomiskt över verksamhetsgränser.

Kommunal ekonomi är komplex, med ständigt begränsade resurser. I samhället förs diskussioner om vilka medborgarkostnader som skall bäras solidariskt eller bäras av den enskilde. Det finns anledning att tro att den enskilde kommer att få ta ett allt större eget ansvar för att t ex försäkra sig mot ekonomiska förluster. Detta kan öka insikten om vikten av ett olycksförebyggande arbete och därmed den enskildes behov av kunskap.

Samtidigt kommer de ekonomiska förutsättningarna för samhällets förebyggande åtgärder att försvåras, varför pengar för sådana åtgärder kommer att behöva tas från såväl den enskilde som från andra samhällssektorer.

En verksamhet som bedrivs med offentliga medel kommer att få finna sig i en allt hårdare ekonomisk granskning, vilket också ställer krav på en ekonomisk medvetenhet hos medarbetarna i utbildningsorganisationen. Möjligheter till effektiviseringar genom t ex specialisering och / eller fokusering kommer ständigt att efterfrågas.

En satsning på miljösäkra övningsfält på Räddningsverkets utbildningsplattformar innebär t ex att man kan erbjuda regionens räddningstjänster möjligheter till praktiska övningar, så att man inte behöver investera i egna reningsanläggningar i varje kommun.

Samhällsutveckling

Samhället förefaller utvecklas mot en allt större individualism. De stora familjerna hör till en svunnen tid. Den tidigare så starka, informella sociala kontrollen ute i samhället börjar gå förlorad. Anonymiteten i samhället ökar - alltmer blir tillåtet eller förblir opåtalat. Den enskildes ansvar för sin egen situation blir allt större.

Samtidigt sker infrastrukturella förändringar i samhället, vilket bland annat kan märkas i:

- IT-samhällets successiva framväxt och utveckling
- Att infrastrukturen i tätortsområden kompliceras (vägar, flyg, järnvägar mm)
- Att sårbarheten i samhället ökar
- Statens makt och möjligheter att påverka minskar medan marknadsaktörernas påverkansmöjligheter ökar
- Att t ex plan- och byggarbetet har svårt att klara de komplexa säkerhetsfrågorna
- En hög förändringstakt, som ständigt kräver nya lösningar
- Att kunskap allt tydligare blir en färskvara och att lärandet därmed måste bli en livslång process

Slutsatser

Behovet av kompetent arbetskraft måste tillgodoses genom ett bättre nyttjande av hela arbetskraftspotentialen. Arbetsförutsättningar behöver därför förändras så att en arbetsgivare öppnar möjligheter för fler olika yrkes- och samhällsgrupper att bidra med sitt kunnande i arbetslivet. Traditionella strukturer kommer att behöva brytas.

Miljöinvesteringar i utbildningsanordningar och övningsfält är en nödvändighet för en framtida utbildningsverksamhet. Det är tveksamt om detta, i den omfattning som är nödvändig kan ske på andra sätt än genom statlig finansiering.

Internationella kontakter och ett arbete över gränserna är en realitet och måste beaktas.

Verksamhet som bedrivs med offentliga medel kommer troligen alltmer att få finna sig i en hårdare ekonomisk granskning. När pengarna inte räcker till kommer frågor om prioriteringar. Ambitionsnivåer måste alltså tydligt fastställas mot önskemål och förväntningar. Detta gör tydliga visioner och mål allt viktigare.

Kontinuerlig uppföljning av infrastrukturella förändringar i samhället måste ske och anpassning av vår verksamhet till dessa förändringar är nödvändig.

11 HOT OCH RISKER

Utöver redan kända och vanliga risker och olyckor tillkommer successivt nya risk-/problemområden såsom:

- Rika blir rikare – fattiga blir fattigare. De sociala spänningarna i samhället ökar
- Andra kulturers säkerhetstänkande
- Den ökande anonymiteten i städer och på landet
- Människor som förlorar tilltron till de etablerade systemen
- Aktionsgrupper med våldsinslag
- Nya kriminella former och grupper
- Gamla sjukdomar, som återkommer
- Elenergi- och oljeberoendet
- Ökade mängder farligt gods och transportkoncentrationer
- Ökade miljökonsekvenser p g a väderförändringar och vise versa
- Ackumulerade miljöhot (ex: Östeuropa)
- Kärnenergiolyckor i och utanför landet
- Större och mer komplicerade tekniska- och kommunikationssystem med ökad sårbarhet

Slutsatser

Samhället och därmed dess riskbild blir alltmer komplext. Allt fler företeelser blir beroende av och/eller påverkar varandra. De ”isolerade företeelserna” blir allt färre.

Genom samhällets förändrade kulturmönster uppstår nya/andra synsätt vad gäller såväl synen på risker/riskacceptans som på säkerhet.

Miljökonsekvenserna tenderar att bli större och mer komplexa vid olyckor och katastrofer.

Uppföljning och forskning avseende samhällsutveckling – hot och risker – behöver bli en naturlig och påtaglig del av verkets och utbildningsorganisationens verksamhet.

12 UTVECKLINGSTENDENSER INOM SAMHÄLLETS UTBILDNINGSSYSTEM

Samhällets komplexitet och den tekniska utvecklingen ställer generellt krav på allt högre kompetens hos individ och organisation. Förvärvade kunskaper räcker allt kortare tid. Människor tenderar alltmer att ägna sig åt flera olika yrken under sitt yrkesverksamma liv. Såväl samhället som företag och organisationer behöver därför skapa system för ett kontinuerligt och livslångt lärande. Det krävs därför nya former för att hålla sig personligt uppdaterad.

Samtidigt kan sammanhängande utbildningar inte vara för långa – då riskerar kunskapen att vara föråldrad redan vid utbildningens slut. Ett problem, som inte minst några av dagens långa högskoleprogram/-linjer så sakta börjar märka. Individen tvingas till en balansgång mellan det egna ansvaret för att ”vara anställningsbar” och de långa utbildningar som erbjuds i samhällets utbildningar. Individen kommer alltmer att se utbildning som en personlig investering. Detta förhållande har redan lett till att det etablerats alternativa former för utbildning, där så kallad KY-utbildning (Kvalificerad Yrkesutbildning), folkhögskolor och fristående institut är några exempel. Det ses helst att yrkesutbildningar sker nära avnämarna.

Individen tar mer personligt ansvar och ställer allt större krav på personligt anpassad utbildning i form av t ex:

- En större andel s k självstyrt lärande
- Att en utbildningsanordnare tillhandahåller flexibla utbildningsmöjligheter med personliga val
- En ökad direkt behovsstyrd utbildning
- Ökad distansutbildning och andra flexibla utbildningsmetoder
- Ökade valmöjligheter (ex: friskolor)
- En ökad internationellt inriktad utbildning

Samtidigt ställer en arbetsgivare krav på att den som anställs, förutom gymnasiekompetens (eller annan utbildningsnivå) och de nödvändiga yrkeskunskaperna har:

- Goda kunskaper om IT och användning ADB-hjälpmiddel
- En god s k social kompetens
- Förmåga och vilja till personligt och livslångt lärande

Dessa utvecklingstendenser säger inte att en lärare inte bör ha grundläggande, yrkesmässiga kunskaper – dessa behövs för att förstå och skapa inlärnings-sammanhangen och för att kunna sätta sig in i elevens situation. Men de faktiska kunskaperna kan många gånger fås på andra sätt än tidigare. Lärarens roll blir därför i stället regissörens, iscensättarens, generalistens, moderatorns, handledarens – och i några fall specialistens.

I växlingen mellan det gamla och det nya kommer det ofelbart att uppstå slitningar och konflikter – för såväl elever som lärare.

Slutsatser

Det krävs en förändrad och utvecklad syn på Räddningsverkets lärares roll och kompetens. Förutom en teknisk/praktisk kompetens blir behovet av pedagogisk kompetens alltmer tydlig.

De framtida behoven innebär att utbildningsorganisationens struktur och kompetensprofil behöver omformas. Detta är en omfattande process, som kräver en tydlig långsiktighet och samordnad målmedvetenhet.

Att gå från yrkesskola till kunskapscentrum kräver också många medvetna, långsiktiga och tydliga val och beslut där inte minst verkets chefer har en viktig roll som bärare av såväl tradition som vision. Detta bör beaktas t ex vid den fortsatta chefsutvecklingen.

13 ANDRA UTBILDNINGSAKTÖRER INOM SRV VERKSAMHETS-FÄLT

Områdena ”skydd” och ”säkerhet” är ökande marknader, som många vill vara med och dela. Med den ökande komplexiteten i samhället och de ökande sociala spänningarna upplever såväl enskilda människor som företag och organisationer generellt en mindre trygg situation än tidigare. Medborgarna är ännu vana vid att samhället stått för deras skydd och säkerhet. Försäkringsbolagen har endast i begränsad omfattning premierat de som vidtagit egna och extra åtgärder som skydd för kropps- och egendomsskada.

Alltfler, inte minst företagare inser betydelsen av att själva agera med förebyggande åtgärder. Efterfrågan på såväl utbildning som tekniska lösningar mm ökar. Intresseorganisationer skapas och samverkan etableras. Exempel på sådana aktörer inom området ”skydd och säkerhet” är:

- Vissa räddningstjänster (som hoppas kunna öka sina intäkter)
- Försäkringsbolag (konsultationsbolag)
- Privata utbildningsanordnare
- Företag (intern utbildning)
- Intresse- och samverkansorganisationer (t ex SBF)
- Gymnasie- och folkhögskolor (profilering inom populära områden)
- Friskolor (ännu begränsat; profilering så som gymnasieskolor)
- Universitet / högskolor (Risk management, motsv.; Biståndsingenjörer)
- Civilförsvarsförbundet (enskilda människans säkerhet)
- Landstings- och kommunförbund (kommunal säkerhet)

Det finns ännu inte så många internationella aktörer på den svenska marknaden, men de är så sakta på väg. Idag kan det också, t ex genom internationella koncernbildningar vara svårt att avgöra om en aktör är nationell eller internationell. Exempel på aktörer är Norske Veritas och kanske också Falcks och floran av olika vakt- och säkerhetsbolag.

Exempel på aktörer som ännu så länge arbetar inom vissa givna ramar är Luftfartsverket, Kustbevakningen och Banverket.

Försvarsmakten har inte minst för hemvärnsorganisationen tydliggjort behoven att kunna bidra med fredstida hjälpinsatser. Försvarsmaktens omstrukturering med ett tydligare krav på kompetens för internationella fredsoperationer förefaller successivt att reducera dess behov av en ”nationell hjälpprofil”.

Allas gemensamma engagemang bidrar i större eller mindre utsträckning till ett säkrare samhälle. Därmed är de generellt av godo. Räddningsverket har ju också, mot bl a den bakgrunden, redan idag ett etablerat samarbete med och stöd till vissa av ovan nämnda aktörer. Frågan blir därför: Hur skall Räddningsverket agera för att inte stjäla eller begränsa andra goda initiativ och samtidigt ha en tydlig roll?

Slutsatser

Behovet av och efterfrågan på skydd och säkerhet ökar i samhället. Aktörerna är redan idag många. Räddningsverket har minst två viktiga uppgifter:

1. att definiera det egna verksamhetsfältet inom det nya politikområdet "Skydd mot olyckor"
2. att försöka samordna "Samhällets skydd mot olyckor".

14 FRAMTIDENS KUNDUNDERLAG OCH UTBILDNINGSUPPDRAG

En stor del av Räddningsverkets kundkrets idag är de kommunala räddningstjänsterna. Genom att Räddningsverket (visserligen i visst samråd) har format utbildningskriterierna, så upplever många räddningstjänster att de, till skillnad mot andra kundgrupper har mycket liten påverkansmöjlighet på verkets utbildning, dess mål och genomförande. Samtidigt anser de flesta räddningstjänsterna att de får tillbaka väl utbildade elever och att de av den anledningen inte har så mycket att tillägga i stort om utbildningen. Den kommunala ekonomin är oftare ett samtalsämne än själva utbildningens inriktning och genomförande.

Räddningsverksutredningen (SOU 1198:59 / ”RiS och RoS”) pekade också tydligt på behovet av att låta bli de kommunala räddningstjänsterna få en större delaktighet i verkets utveckling av utbildningsomfattning och –innehåll. Något som givetvis kräver minst två aktiva parter, men där Räddningsverket bör ta initiativ till sådana dialoger.

Räddningsverket har dock inte någon lång och djup erfarenhet av marknadsundersökningar. Kundens/räddningstjänstens önskemål har hittills i regel företräts av några få aktiva personer. Det underlaget behöver utökas.

För den utbildning, som genomförs för andra organisationer eller som direkt uppdragsutbildning sker som regel och i dialog en anpassning till resp kunds kunskapsnivåer och utbildningsbehov. Kundunderlag och utbildningsuppdrag förändras.

Till kundunderlaget får också räknas de enskilda eleverna - och eleverna förändras. Även om en förändring sker olika snabbt inom olika områden, så är trenden tydlig. Kundunderlaget och utbildningsuppdragen ändrar karaktär. Vi får:

- Ett breddat kundunderlag (kvinnor, invandrade, växlande yrkeserfarenhet mm)
- Behov av mer utvecklad kundkontakt
- Mer skräddarsydda uppdrag
- Fler internationella uppdrag
- Mer samarbete med industri och högskolor
- Bättre virtuellt underlag och virtuella uppdrag
- Mer av försäkringsfrågor
- Mer brottsförebyggande arbete

Beroende på hur Räddningsverket väljer att utveckla utbildningsområdet finns det flera intressanta kunder för framtiden, t ex:

- Försvarsmakten
- Luftfartsverket
- Polisen
- Sprängämnesinspektionen (ingår numera i Räddningsverket)
- Landsting

- Transportföretag
- Byggbranschen
- Länsstyrelser
- Miljönämnder/förvaltningar
- Andra kommunala förvaltningar
- Fastighetsägare/-skötare
- Arkitekter

Slutsatser

Räddningsverkets trovärdighet bygger i mycket stor omfattning på att utbildningskvalitén uppfattas motsvara kundernas förväntningar, men den blir mer stabil först när dialogen mellan Räddningsverket och kund utvecklas som en naturlig del i utbildningsverksamheten.

Räddningsverkets kunder finns överallt i samhället. Det är därför viktigt att verket utvecklar en tydlig strategi för hur uppdragsutbildningarna skall utvecklas, såväl till inriktning som till omfattning. Viktigare kundgrupper behöver ringas in genom marknadsundersökningar och aktiv, målmedveten marknadsföring.

15 RISK- OCH OLYCKSUTVECKLING KONTRA KUNSKAPSBEHOV

Olycksutveckling

Risk- och olycksutveckling har delvis redan beskrivits i kapitel 11 "HOT OCH RISKER". Samtidigt kan vi också konstatera att det kommer att dröja ytterligare några år innan Räddningsverket verkligen fått någon effekt av nuvarande och kommande satsningar på det olycksförebyggande arbetet. Utvecklingstendenserna i samhället har också beskrivits tidigare i kapitel 10 "PÅVERKAN AV YTTRE FAKTORER".

Övergripande tendenser är att:

- Även om det successivt blir färre olyckor, så tenderar det att bli större konsekvenser av de som sker
- Samhällssystemen blir allt mer sårbara och känsliga för störningar
- Utvecklingen inom kemikalieområdet skapar nya risker med ibland förödande konsekvenser för såväl människa som miljö
- Naturolyckorna ökar – såväl i antal som i omfattning
- Olyckor blir gränslösa. Det har det givetvis också varit förut, men konsekvenser för människor och miljön blir mer påtagliga och behovet av samverkan följer på själva internationaliseringen

Kunskapsbehov

De tidigare beskrivna samhällsförändringarna och förändringen av risk- och olycksprofiler för med sig ett behov av delvis nytt kunnande och utvecklad förståelse för sammanhangen. Tillkommande eller ökade kunskaper behövs exempelvis avseende:

- Olika kulturer, främst värderingar/reaktioner
- Miljöfrågor
- Psykosociala reaktioner, medkänsla och empatisk förmåga
- Ledning av stora insatser
- Språk (gränsöverskridande)

Det kommer också att behövas:

- Ännu mer aktiv forskning för att tidigt få kunskaper om risk- och olycksutvecklingen
- Statistikinsamling, bearbetning och redovisning
- Nätverk för utbyte av tjänster, samverkan och utvecklade möjligheter för t ex karriärvägar (polishögskola – militärhögskola – m fl)
- En kvalitets- och miljösäkrad grundutbildning, som är densamma för alla inom räddningstjänstområdet och som därefter kan följas upp med en mer lokalanpassad, skraddarsydd utbildning
- Utveckling av olika samverkansutbildningar

- Virtuella ledningsövningar för att t ex öka kunskapen om ledning i komplexa situationer
- Utvecklade former för användning av internationella, olycksavhjälpande styrkor

Slutsatser

I takt med den komplexa samhällsutvecklingen blir det allt viktigare att det sker en ökad och förbättrad forskning och utbildning vad gäller hot och risker samt olycksförebyggande verksamhet.

Det tar tid innan vi ser betydande resultat av det olycksförebyggande arbetet. Kontinuitet och långsiktighet i uppbyggnaden av vår ”olyckskunskap” är därför viktig.

Genom att utveckla nätverk och annat samarbete gynnas en långsiktig kunskapsuppbyggnad och påverkansmöjlighet om och för ett säkrare samhälle.

Utbildnings- och informationsinsatser måste bygga på en aktiv inhämtning av kunskap om samhällets risk-, säkerhets- och olyckssituation för att få en effektiv målinriktning.

16 PEDAGOGISKA MÖJLIGHETER

Pedagogik och utbildningsmetodik

Den pedagogiska utvecklingen skall rimligen stödja rent mänskliga behov och anpassas till det synsätt, som präglar samhälls- och utbildningsutveckling över huvud taget (se även kapitel 12). Framtidens kunder och elever kommer att vara mer medvetna om sina kunskapsbehov. De kommer därmed att inse att kunskap är en färskvara, som ständigt behöver förnyas. Elevernas teoretiska bakgrundskunskaper kommer att vara såväl vidare som djupare och miljöfaktorer kommer att spela en stor roll för Räddningsverkets anseende. För verket innebär detta ett behov av:

- En behovsanpassad och flexibel pedagogik och metodik som möter kundens/elevens krav
- Ökat individuellt ansvar för eleverna
- Ett utvecklat utbildningssystem som utifrån verkets gemensamma värderingar innehåller: läroplan, betyg & bedömning, utvärdering, kompetensstruktur
- Förändrade kompetensstrukturer på skolorna och centralt
- Pedagogiska nätverk för att främja pedagogisk forskning och utveckling
- Utvecklade virtuella hjälpmedel/läromedel
- Utvecklade resurser och metoder för informationssökning/kunskapsinhämtning
- Miljöanpassad teknik
- Användarvänlig teknik
- Andra modeller för ”lärorummet” – den fasta lektionssalens betydelse minskar

Utbildningsorganisationen har de senaste åren arbetat med att förändra och utveckla verkets pedagogiska koncept. Det har bl a fattats beslut om den pedagogiska inriktningen och tillämpningen. De följdverkningar dessa beslut kan komma att få vad gäller t ex lärarkompetens, fysiska resurser, planeringsmodeller, ekonomi och ledningsorganisation förefaller inte vara helt klarlagda.

Räddningsverket har i ca fem år genomfört distansutbildningar i olika former. Dessa har dock genomförts som speciella distanskurser. År 2001 genomförs försök med distansundervisning som en integrerad metod i utbildningen för deltidsanställda brandmän.

Teknikutveckling

Den pedagogiska utvecklingen bygger i allt väsentligt på en utvecklad och flexibel syn på lärandet med medvetna utbildare och elever. Den tekniska utvecklingen gör också att det finns goda möjligheter att såväl stödja som att erbjuda mer flexibla utbildningslösningar. Denna tekniska utveckling innehåller bl a:

- S k ”bredband” (Webbaserad teknik som ger enkelhet och snabbhet)
- CD-ROM teknik

- DVD teknik
- Simuleringsteknik
- Olika informationssökningssystem

Dagens och morgondagens teknik ger alltså helt andra och nya förutsättningar för en hög grad av flexibilitet i lärandet. Denna teknik kräver också nya kompetenser för sin användning, drift och utveckling.

Slutsatser

En kunskapsförmedlande organisation behöver också vara en lärande organisation. Räddningsverket utbildningsverksamhet måste kunna stödjas och utvecklas genom att kontinuerligt följa upp, systematisera och implementera såväl den ämnesvisa som den pedagogiska utvecklingen. Detta är i mångt och mycket en ledningsfråga och bör vara en prioriterad verksamhet inom utbildnings-organisationen.

Verkets kultur och syn på personalen måste stödja såväl behovet av ett kontinuerligt lärande, som att ge möjligheter till och stödja en personlig utveckling mot en definierad, men kontinuerligt omprövad kompetensprofil.

Räddningsverkets pedagogiska utveckling behöver ske i samklang med samhällets utveckling, där pedagogiska forsknings- och utvecklingsresultat bör utgöra en viktig grund.

Ett traditionellt system med bl a fasta klasser och lärarledda lektioner behöver brytas upp till förmån för individens specifika inlärningsbehov.

Resurser måste finnas för att kunna ta tillvara de möjligheter till flexibilitet i lärandet som olika tekniska utvecklingar kan ge.

17 SLUTSATSER OCH STYRNINGAR FRÅN OLIKA ANDRA UTREDNINGAR

Pliktutredningen

Regeringen beslutade den 25 september 1997 (dir. 1997:106) att tillsätta en kommitté för att göra en översyn av systemet med totalförsvarsplikt m.m. Utredningen, som redovisades i SOU 2000:21 har i arbetet lagt stor vikt vid åtgärder som syftar till att förbättra inställningen till plikttjänstgöringen hos de tjänstgöringsskyldiga. Till dessa åtgärder hör också en förbättring av de ekonomiska förmånerna. En viktig fråga som påverkar viljan att genomgå grundutbildning är in- och uttryckningarnas förläggning i tiden med hänsyn till bl.a. högskoleterminerna. Utredningens överväganden har vidare omfattat personskadskyddet, disciplinpåföljderna, påföljderna vid totalvägran och en särskild tjänsteplikt för insatser vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Frågan om plikt för alla (alltså även kvinnor) behandlades också och förslaget blev att så borde vara fallet.

Pliktutredningen visade på de stora osäkerheter och de politiska olikheter som präglar pliktfrågan. Det har under tiden efter att utredningen redovisades, varit en fortsatt debatt i olika delfrågor – inte minst om behov och volymer. Pliktfrågan kan enkelt sammanfattas enligt följande:

- Osäkerhet om volymer
- Osäkerhet om inriktning och bredd
- Oklara synsätt ang specialiserad, centraliserad utb eller decentraliserad dito

RUFF (Räddningstjänstutbildning för framtiden)

Räddningsverket fick under år 2000 ett regeringsuppdrag att i en partsammansatt grupp pröva behovet av förändrad utbildning av den kommunala räddningstjänstens personal. Arbetsgruppen, benämnd RUFF (RäddningstjänstUtbildning För Framtiden) redovisade sitt uppdrag i rapporten P30-349/00 den 15 september 2000. I sin bakgrundsteckning redovisar rapporten bl a att en ”Framtida yrkesutbildning handlar om ett livslångt lärande och ställer andra krav på utbildningsutbud, tillgänglighet och form för undervisning än vad vi hittills varit vana vid. Behov av fort- och vidareutbildning kommer sannolikt att öka. Höjda kompetenskrav ställer nya och större krav på utbildningsanordnare och på utbildningens innehåll”.

Samtidigt konstaterar utredningen att ”En central fråga för framtiden blir möjligheten att rekrytera deltidsanställda brandmän”, och att detta måste mötas med bl a ”Ett flexibelt utbildningssystem med möjlighet att utsträcka utbildningen över längre tid”. ”Skydd mot olyckor är betydligt vidare i sin omfattning än räddningstjänstbegreppet”, skriver utredningen vidare och man pekar på att ”Räddningstjänstpersonalens utbildningsnivåer bör också vara i paritet med andra jämförbara yrken”.

Projektet RUFSS delar flertalet slutsatser, men beklagar att utredningen inte klarat att enas om en mer genomgripande förändring vad gäller främst utbildningen av deltidsanställda brandmän. RUFSS upplever att räddningstjänstsvetige, åtminstone i detta stycke fortfarande är väl förankrat i ett traditionellt synsätt.

I allt väsentligt uppfattar dock projektet RUFSS att utredningens inriktningar och förslag är bra och innebär ett nytänkande. Generellt kommer verkets utbildningsorganisation och inte minst lärarna att behöva högre kompetenser och de kommer att få axla delvis nya roller, vilket med all sannolikhet kommer att kräva en omställning vid skolorna och förmåga till nytänkande hos såväl cheferna som hos övriga medarbetare.

Andra frågor som måste hanteras är bl a internatverksamheten och "elevservicen" vid skolorna. Ekonomin, hållbarheten över tiden och olika "sneddningsmöjligheter" kräver också särskild uppmärksamhet.

Säkerhetsmyndigheten 2003

I en ambition att utveckla Räddningsverket startades för något år sedan bl a ett arbete med "Att utveckla och verkställa en plan för hur verket i en förstärkt roll, och med tydligare offensiv som säkerhetsmyndighet skall åstadkomma ett förbättrat skydd mot olyckor i samhället".

I en delrapport för projektet "Säkerhetsmyndigheten 2003" (Delrapport september 2000) redovisas bl a vikten av att Räddningsverket i sin fortsatta utveckling tar tag i och klarar av att hantera så kallade "Hur-frågor", det vill säga frågor om arbetsklimat, etik, arbetsförhållanden, arbetsmetoder, ledarskap mm.

Enligt delrapporten har arbetet hittills endast åstadkommit en form av nulägesbeskrivning och några oklara målbilder mot bakgrund av vad verkets personal gjort sig för uppfattning om framtiden och vägen dit.

Tankarna om en bredare roll som säkerhetsmyndighet, liksom begreppet "Skydd mot olyckor", lanserades första gången i Räddningsverksutredningen ("RiS- och RoS"). I utredningen skisserades en övergång till ett mål- och resultatstyrt arbetssätt, där nationella effektmål skulle ställas upp och måluppfyllelsen mätas – delvis med trafiksäkerhetsarbetet som förebild. Enligt delrapporten finns ett behov av ett ändrat arbetssätt med nödvändigheten av en etisk dimension i säkerhetsarbetet och koppling av begreppet "säkerhet" till de övergripande värdena "hälsa" och "miljö".

Delrapporten pekar också på behovet av att försöka klargöra vad det offentliga åtagandet kan tänkas innebära, behovet av förstärkning av vår förmåga att samla in och analysera statistik, förslag till hur vårt FoU-arbete kan bli bättre, behovet av målgruppsanpassade processer ute i "verkligheten" liksom värdet av ett gemensamt språk inom säkerhetsmyndigheten.

RUFS upplever att begreppet "Säkerhetsmyndighet" har fått ett relativt starkt fotfäste i Räddningsverkets organisation. Däremot är projektgruppen mer oklar över hur det nödvändiga analysarbetet fortskrider. Möjligen besannas här den även i andra sammanhang upplevda känslan av att SRV inte har en traditionell uthållighet i utvecklingsarbeten som tar lång tid.

"Säkerhetsmyndigheten 2003" tar sin avstamp i ett breddat synsätt på säkerhet, där organisationen får gå stegvis fram, lära sig att "leva som vi lär" och utveckla sitt samarbete med andra myndigheter. Om denna väg är en önskad väg, så kommer den också att i hög grad påverka även verkets utbildningsutveckling. Ett steg på den vägen är de vidgade "skydd- och säkerhetstankarna" med den föreslagna, 2-åriga utbildningen till brandman.

RRV granskning av SRV 2001

Riksrevisionsverket (RRV) redovisar i sin rapport "Hinder för ett effektivt resursutnyttjande" (RRV 2001:9) ett antal observationer. I rapporten skriver RRV bl a att:

- "Bristen på övergripande mål (verksamhetsidé) leder till suboptimeringar."
- "...det stora antalet mål medför att helhetsperspektivet går förlorat och att verksamhetens övergripande syfte blir otydligt; ..."
- "Räddningsverkets hittillsvarande låga prioritering av uppföljning leder till att resultatet av många projekt och utredningar inte tas till vara i organisationen på ett ändamålsenligt sätt."
- "...det finns brister ifråga om samordning och samverkan. Det gäller både samverkan mellan olika enheter och avdelningar, inom avdelningar och inbördes mellan Räddningsverkets skolor."
- "Personalens kompetensutveckling är eftersatt."
- "Räddningsverkets ledning och cheferna på olika nivåer måste skaffa sig kontroll över vad som sker i organisationen."
- "Räddningsverket har en stark kultur. Den formella ordningen och beslutsansvaret har varit åsidosatt till förmån för en informell struktur."
- "... den nuvarande skolverksamhetens utbud och innehåll inte alltid motsvarar samhällets/kommunernas/kundernas behov i tillräcklig grad."

Det går lätt att konstatera att det generellt finns (eller åtminstone funnits) en återhållande och snäv chefskultur, där Räddningsverkets skolor i mångas ögon fortfarande är tämligen enkla yrkesutbildningsproduktionsapparater. Kortsiktigheten är ofta påtaglig. Verket innehåller många "startare", men kanske färre "avslutare".

Projektgruppen har fått bekräftat att många medarbetare känner igen sig i den av RRV beskrivna kulturen.

I april 2001 tillsatte Räddningsverket en arbetsgrupp under ledning av verkscontrollern, vars "arbete skall utmynna i en samlad dokumentation av organisationens analys,

bedömningar och förslag till åtgärder” m a a RRV rapport. Verkets utredningschef fick också i april 2001 i uppdrag att (enligt direktionsanteckningar) ”kartlägga verkets uppfattning, belysa faktiska förhållanden, redovisa vidtagna och pågående åtgärder och lämna ett underlag för beslut om utbildningsverksamheten i framtiden”.

Slutsatser

Många olika utredningar, inte bara de ovan nämnda har i många fall en direkt påverkan på verkets inriktning av och volymer vad avser bl a utbildningsverksamheten.

Generellt redovisas behov av höjda kompetenskrav för bl a framtidens utbildningsverksamhet, oavsett var och i vilken form den kommer att bedrivas.

Räddningsverkets målbilder brister f n, vilket orsakar osäkerhet och otydlighet, inte minst i en sådan varierande omvärld som bl a ovanstående utredningar visar.

Räddningsverket behöver utveckla sin förmåga till framtids- och omvärldsbevakning och förbättra formerna för såväl inriktning av som erfarenhetsåterföring från forsknings-, utvecklings- och utredningsarbeten.

Räddningsverket måste också förbättra den interna kommunikationen och öka sin förmåga att hantera s k ”Hur-frågor”.

18 INDIVIDENS GRUNDLÄGGANDE BASKOMPETENS I FRAMTIDEN

De blivande elevernas förkunskaper förändras ständigt. Redan finns vid verkets skolor medvetna och krävande elever. De är också i allt större utsträckning redo att ta personligt ansvar för sin utbildning. Vi får:

- Mer medvetna och krävande elever
- Fler elever som kommer att sakna yrkeserfarenhet
- Yngre elever totalt sett

Inom räddningstjänstområdet har Räddningsverket hittills kunnat styra förkunskaperna genom regleringar i antagningsbestämmelserna. Arbete med att reglera brandmännens introduktionsutbildning pågår.

Utbildningsorganisationen måste utgå från att merparten av de blivande eleverna kommer att ha en skiftande utbildningsbakgrund och förkunskapsnivå. Samtidigt kan det vara ett pedagogiskt önskemål att för så många utbildningar som möjligt ha fastställda antagningsbestämmelser eller förkunskapsrekommendationer. Några individrelaterade kunskaper kommer dock att vara mer vanliga i framtiden, nämligen:

- En god datormognad och datorkunskap
- I stort sett alla elever har någon form av gymnasiekompetens
- Engelska är en mer naturlig del i kompetensen
- En större erfarenhet av självständigt lärande, framför allt hos de yngre eleverna

För flera av framför allt räddningstjänstutbildningarna är det bl a önskvärt med bilkörkort som grund och troligen nödvändigt med krav på hälsointyg och fysisk förmåga.

Slutsatser

Morgondagens elever kommer att ha en väldigt skiftande utbildningsbakgrund och förkunskapsnivå. Ett pedagogiskt önskemål kan vara att ha fastställda antagningsbestämmelser eller förkunskapskrav.

Även om eleverna blir alltmer krävande kan de generellt komma att ha en mer begränsad, yrkesmässig erfarenhet än tidigare. Utbildningsinnehåll och metoder behöver därför succesivt förändras för att möta nya krav.

Det kommer att bli vanligare med individrelaterade kunskaper såsom datormognad, gymnasiekompetens, engelska samt större erfarenhet av självständigt lärande.

19 SRV FRAMTIDA KOMPETENSBEHOV OCH KOMPETENS-UTVECKLING

Räddningsverkets personal, framför allt den utbildande, kommer att behöva utveckla sin kompetens för framtidens verksamhet. Delar av nedanstående behov existerar redan idag, men har inte i alla stycken blivit åtgärdade. I stort behöver individens kompetensprofil innehålla:

- En allmänt bredare kompetens
- Kunskaper om Räddningsverkets verksamhetsområde
- Olika former av eftergymnasial utbildning – enbart gymnasieutbildning räcker inte
- Viss personal behöver ha spetskompetens (kemiingenjör, idrottslärare, socionom etc.)
- Pedagogisk-/utbildarförmåga
- IT-kompetens
- Förmåga till informationssökning
- Teknisk förståelse
- Språkkunskaper
- Kunskap om miljöfrågor
- Kunskaper om samhällets uppbyggnad, struktur och styrsystem
- Administrativ insikt och förmåga
- Projektledningskunskap

Generellt kommer det också att krävas en större förmåga:

- Att fungera i arbetsplatsens sociala system, s k social kompetens
- Att fungera i grupp och att få grupper att fungera
- Till flexibilitet
- För forskning och att tillgodogöra sig forskningsresultat

Räddningsverkets utbildningsverksamhet kommer således att kräva en allt högre, och till delar även djupare kompetens för framtiden. Kompetensbredden styrs av den handlingsväg, som strategiskt beslutas för verkets utbildningsverksamhet.

När volymerna för civilpliktsutbildningar minskar, ökar troligen till viss del räddningstjänstutbildningar och uppdragsutbildning. Räddningsverkets utbildningar kommer då endast att ha ett berättigande om intressenter och kunder uppfattar att verket har en hög kompetens inom valda verksamhetsområden. I annat fall kommer kunderna att kunna vända sig till andra utbildningsanordnare.

Ur strategisk synvinkel är det viktigt att analysera och definiera behovet av kompetens i utbildningsorganisationen och att skapa och tydliggöra en handlingsplan för kompetensförsörjningen.

Projektet RUFFS har under våren 2001 försökt att hitta verkets inre diskussioner i detta hänseende, men tvingas konstatera att någon mer omfattande diskussion inte pågår för tillfället. I nuläget kan projektgruppen bl a konstatera att:

- Kompetensutveckling prioriteras inte på strategisk nivå
- Förslaget till ny räddningstjänstutbildning (RUFF) kräver tid och pengar för kompetensutveckling av lärare m fl
- Kompetensutveckling skall utgå från individens behov och verkets gemensamma inriktning
- Kompetensutvecklingen behöver utgå från behovet m h t vilken väg verket väljer för den framtida utbildningsverksamheten

Slutsatser

För att klara personalens framtida kompetensbehov behövs en prioriterad, målmedveten och kvalificerad kompetensutveckling.

Inriktningen av kompetensutvecklingen avgörs av den handlingsväg som väljs för Räddningsverkets framtida utbildningsverksamhet.

En handlingsplan behöver skapas för att tydliggöra behovet och inriktningen av kompetensutveckling.

Vid den framtida rekryteringen av utbildande personal bör fortsatt hänsyn tas till personens ”sociala profil” och förmåga att anpassa sig till den valda verksamhetsutvecklingen.

integrering i utbildningen. Det har dock visat sig vara svårt att hitta lämpliga former för detta, som tillgodoser såväl utbildningens som sakavdelningarnas behov. Även om det nu finns beslut, som kommer att gynna en sådan interaktion så är det mycket implementeringsarbete som återstår. Även denna fråga måste anses ha stor betydelse för Räddningsverkets framtida förmåga och trovärdighet.

Räddningsverkets utveckling av utbildningsverksamheten och samverkan mellan sakavdelningar och verkets skolor har knappast gynnats av att skolorna setts just som skolor och att utbildning skulle vara en rent repetitiv verksamhet – en produktion. Det kan därför finnas anledning att i diskussioner om den fortsatta utvecklingen av verkets skolor som ”kunskaps- och utvecklingscentrum” (se SRV interna utredning 1999-03-02 / R Nilsson) försöka finna en lämpligare benämning på verkets utbildnings- och utvecklingsplattformar och gärna åstadkomma en utvecklad syn på utbildning.

Möjligheter till specialisering

Räddningsverkets fyra utbildningsplattformar bedriver i stort samma typer av utbildningar. Detta motiveras bl a med att skolorna har en ambition att fortsatt utvecklas till regionala kunskaps- och utvecklingscentrum. Det kan inte heller uteslutas att skolorna är eller upplever sig vara utsatta för en konkurrenssituation sinsemellan. En sådan konkurrenssituation formades tydligt under första hälften av 1990-talet, då det från bl a dåvarande utbildningsledningen förmedlades ett budskap att en av de fyra skolorna kunde komma att läggas ner. De stora volymerna civilpliktsutbildning kom dock att kräva samtliga skolors resurser (och tidvis mer än det). Den upplevda konkurrenssituationen kom emellertid att bestå och tydliggörs nu åter i 2000-talets inledning då civilpliktsvolymerna åter minskar.

Vissa specialiseringar, främst utifrån elevkategori existerar redan i verkets utbildningsorganisation. Dessa är:

- Brandingenjörernas 1-åriga påbyggnad vid verkets skola i Revinge (främsta orsak torde vara de små volymerna – ca 30 elever/år och samverkan med Lunds tekniska högskola)
- De olika sotningsutbildningarna (främsta orsakerna torde vara de små volymerna i varje utbildningsnivå och möjligen vissa speciella utbildningsanordningar)

Det har under många år i utbildningsorganisationen funnits en viss medvetenhet om ett behov av ytterligare specialiseringar, främst mot bakgrund av investeringar i särskilda utbildningsanordningar och rekryteringsmöjligheter av lärare. Ingen har dock funnit anledning eller velat ta upp en sådan diskussion, varför de fyra skolorna har fortsatt att utvecklas var för sig.

I dag har det även tillkommit väsentliga miljöaspekter. Miljösäkrade anläggningar får förmodas kräva extra kostnader. Kostnader för kvalificerade, miljösäkrade anläggningar är troligen också så stora att det får antas att man kan bygga sådana endast med statligt stöd.

Projektgruppen RUFSS har i sitt uppdrag att försöka se på möjligheter till specialisering av skolorna (se projektplanen). För att försöka få ett grepp på specialiseringsproblematiken (vilken RUFSS pekade på redan i Delrapport 1, 2000-10-04), försökte projektgruppen få möjlighet att under mars-april 2001 ta in underlag från de fyra skolorna. Denna begäran från arbetsgruppen avslogs dock av uppdragsgivaren, bl a med motivet att det skulle vara känsligt ”i rådande läge”.

Projektgruppen tvingas därför konstatera att frågan om ev specialisering fortfarande förefaller vara synnerligen känslig. Det är projektgruppens mening att det rimligen borde finnas möjligheter till såväl en ökad ämnes- som kategorispecialisering. Utbildningsorganisationen själv äger problemet, och denna fråga måste därför hanteras i linjen.

Projektgruppen kan bara upprepa sin rekommendation från Delrapporten 1, nämligen att Räddningsverket bör:

”Intensifiera arbetet med att studera möjligheter till specialisering av de olika skolorna. Mycket (bl a ekonomiska och kompetensskäl) talar för att en viss specialisering kommer att behöva ske. Besluten måste tas i Utbildningsledningen. RUFSS anser det därför viktigt att utbildningsorganisationen snarast gör en noggrann inventering av specialiseringsmöjligheterna och på stor bredd inhämtar synpunkter från organisationen. Flera utvecklingsfrågor har en direkt koppling till specialiseringsfrågan, nämligen bl a:

- Investeringssinriktningar och beslut
- Tillsättandet av sk Utvecklingslärare (antal, inriktning mm)
- Ökade utvecklingsuppdrag vid skolorna
- Utveckling av lämpliga kompetensprofiler vid skolorna (och i Karolinen)
- Utveckling av marknadsutbildningen
- Samordning med teknisk kompetens vid Tekniska enheterna”.

Eftersom frågan förefaller känslig, kan det kan vara svårt för berörda att vara helt neutrala och övergripande. RUFSS tror därför att denna uppgift, åtminstone i inventeringsskedet kan behöva hanteras av någon utomstående konsult.

Slutsatser

Verkets utbildningsorganisation är fortfarande spretande och har vissa brister i sin samordning. Därmed riskerar t ex samma utbildning att bli olika på de olika utbildningsplattformarna.

Utbildningsplattformarnas benämning kan ha betydelse för hur de uppfattas. Psykologiska faktorerers betydelse skall inte ringaktas och de kan vara nog så viktiga för synen på och samsynen i en organisation

Interaktionen brister mellan FoU-verksamheten och utbildningsverksamheten, vilket är till nackdel för Räddningsverket som kunskapsorganisation

Det är viktigt för den fortsatta utvecklingen att Räddningsverket behandlar frågan om eventuella specialiseringar.

Verket behöver tillägna sig en utvecklad syn på sina skolors verksamhet och begreppet utbildning

21 INTERNATIONELLA JÄMFÖRELSER

Olika länder har högst skiftande utbildningssystem, strukturer, nivåer och finansiering av utbildningar inom det som motsvarar Räddningsverkets verksamhetsfält. Generellt kan sägas att olika länder har sina egna, nationella lösningar – så även Sverige. Projektgruppen RUFSS har därför avstått från någon djupare analys för internationella jämförelser.

Projektgruppen har en (om än dåligt underbyggd) känsla av att Sverige i flera stycken redan genom Räddningsverkets varierande utbildningsutbud har en större bredd och en flexiblare utbildningsmångfald inom området ”Skydd mot olyckor” än vad många andra länder kan uppvisa. Här finns alltså, som RUFSS uppfattar, inte några revolutionerande erfarenheter att hämta. Möjligen kan konstateras att utbildningar i andra länder kan vara såväl längre som kortare än deras svenska motsvarigheter. I mer komplexa strukturer med många olika kompetensnivåer är i regel utbildningsinsatserna för varje nivå kortare.

Inom räddningstjänstområdet förefaller dock omvärlden vilja markera räddningspersonalens utbildningsnivåer på ett generellt något annorlunda sätt än Sverige. Medan den grundläggande brandmanutbildningen ofta bedrivs i ganska enkla strukturer och efter tämligen ”byråkratiska” regler, förefaller olika högre befäls-/officersutbildningar markeras med utbildningar på ”Institut” eller ”Akademier” (ej att jämföra med svensk högskoleutbildning för brandingenjörer). Exempel på sådana, mer eller mindre medvetna benämningar i andra länder är:

Nederländerna	Dutch Fire Service and Disaster management Institute (NIBRA)	(Chefsutbildningar och andra utbildningar med särskild examination)
Finland	Räddningsinstitutet, Kuopio	(I princip samma typer av utbildningar som vid de svenska räddningsskolorna)
England	Fire Service College, Moreton-in-Marsh	(Befäls- och specialistutbildning)
Tyskland	Institut der Feuerwehr Nordrhein-Westfalen, Münster	(I princip samma typer av utbildningar som vid de svenska räddningsskolorna, samt viss fordons- och materielprovning)
Norge	HMS-Senteret, (Skadeforebyggende oevings- og kompetansesenter) Starum	(Stiftelsedrivet centrum för utbildning inom Hälsa, Miljö, Säkerhet för främst industri och andra organisationer)

Givetvis existerar också sådana benämningar som Kool (Estland), Skole (Norge) o dy. I engelsktalande länder är College en vanlig benämning. Benämningen på en utbildningsplattform (motsv) kan, inte minst ur ett internationellt perspektiv vara viktig för hur vi i Sverige vill bli jämförda.

Slutsatser

Det är stora skillnader mellan olika länders utbildningslängder och inriktningar. Det går därför inte att dra några generella slutsatser till hjälp för den svenska utvecklingen av utbildningen.

Internationellt markeras skillnaden mellan lägre och högre utbildningar tydligare än i Sverige.

Benämning på utbildningsplattformar/skolor är viktiga, framför allt vid internationella jämförelser, men de kan också ha en psykologisk betydelse i verksamheten som sådan.

22 FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER PÅ KORT SIKT 2000 - 2001

Efter olika litteraturstudier, intervjuer, vissa redovisningar för projektgruppen och försök att inhämta ”vad som rörde sig” inom utbildningsorganisationen, ansåg RUFSS det relevantt att ta upp fem förslag till åtgärder som projektgruppen menar att SRV borde åtgärda eller påbörja på mycket kort sikt, nämligen:

- Ta upp en bred strategisk diskussion om motsägelsefulla signaler i organisationen.
RUFSS ser i bl a det Räddningsverksmaterial som studerats och har genom olika föredragande uppfattat att oklarheter och otydligheter är utbredda i organisationen. Flera utvecklingsinriktningar uppfattas inte rimliga med olika anvisningar om verksamhets- och ekonomisk planering. T ex upplevs den sk ”Handlingsplanen” för reducering av utbildningsverksamhetens kostnader med ca 23 miljoner intill 2005 stå i stor kontrast mot t ex:
 - Ökad och förbättrad kompetensutveckling
 - Behovet av bl a miljöinvesteringar
 - Skolornas uppbyggnad som regionala centrum
 - Ökning av säljverksamheten
 - En uppfattning att utvecklingsverksamheten har gott om pengarRUFSS uppfattar att det finns en villrådighet i organisationen och föreslår att en gemensam diskussion snarast sker med skolornas stora ledningsgrupper, för att utbildningsledningen skall få en uppfattning om ”sakernas tillstånd” och få till stånd en framtidsinriktad diskussion på stor bredd. RUFSS upplever detta problemområde som viktigt och tror att de kostnader och den otymplighet som kan upplevas med att samla ett 50-tal personer till en gemensam diskussion ändå är mödan värd.
- Intensifiera arbetet med att studera möjligheter till specialisering av de olika skolorna.
RUFSS har visserligen i sitt uppdrag att hantera frågan om ev specialisering. Mycket talar för att en viss specialisering kommer att behöva ske. Besluten måste tas i Utbildningsledningen. RUFSS anser det därför viktigt att utbildningsorganisationen snarast gör en noggrann inventering av specialiseringsmöjligheterna och på stor bredd inhämtar synpunkter från organisationen. Flera utvecklingsfrågor har en direkt koppling till specialiseringsfrågan, nämligen bl a:
 - Investeringsinriktningar och beslut
 - Tillsättandet av utvecklingsledare (antal, inriktning, benämning mm)
 - Ökade utvecklingsuppdrag vid skolorna
 - Utveckling av lämpliga kompetensprofiler vid skolorna (och Karolinen)
 - Utveckling av marknadsutbildningen
 - Samordning med teknisk kompetens vid Tekniska enheternaFrågan kan dock vara känslig. Det kan vara svårt för berörda att vara helt neutrala och övergripande. RUFSS tror därför att denna delikata uppgift, åtminstone i inventeringsskedet kan behöva hanteras av någon utomstående konsult.

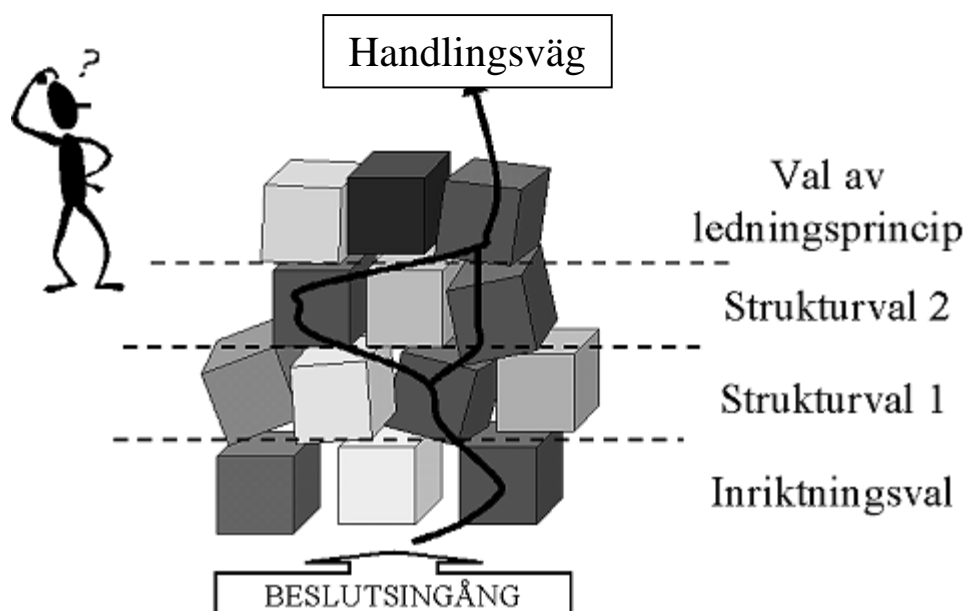
- Ta fram en handlingsplan för utvecklingen av distansutbildning.
RUFSSer i alla sammanhang framför sig en klar expansion av antalet olika metoder för distansutbildningar. Hittills har en mindre projektgrupp byggt upp kunskap och genomfört vissa försöksutbildningar. Inför nästa utvecklingssteg anser RUFSS att utbildningsorganisationen behöver beakta bl a:
 - Hur denna nya arbetsform ska administreras, ges teknisk support mm
 - En ökad och tydligare styrning av distansutvecklingen
 - Ökat och mer integrerat stöd mot flera ämnes-/kunskapsområden
 - Intensifierad lärarutbildning
 - Fortsatt teknisk utveckling och uppbyggnad av support med egna eller externa resurser
 - Uppbyggnad av informations- och sökmöjligheter (bibliotek/infotek mm)
- Organisera en arbetsgrupp, som omgående tar tag i RUFF materialet.
RUFSSuppfattar att arbetet med en ny räddningstjänstutbildning kan komma att behöva påbörjas betydligt tidigare och få en mycket större omfattning än vad många kanske tidigare tänkt. Det är knappast att begära att linjeorganisationen samtidigt skall kunna arbeta med genomförandet av nuvarande utbildning, utveckla det nya och forma övergångsutbildningen. Det handlar troligen bl a om:
 - Utarbetande av en övergripande utvecklingsplan
 - Framtagning av underlag för försöksverksamheter
 - Olika detaljöverväganden
 - Detaljerade finansieringsfrågor
 - Volymberäkningar
 - Samordning av olika utvecklingsarbeten
 - Framtagning av olika utbildnings- och kursplaner
 - Nytt/nya antagningssystem
 - Informationsmaterial till studievägledare på gymnasiet, arbetsförmedlingar etc.
 - Sammanställning av investeringsbehov
 - Mm
 RUFSSanser att utbildningsorganisationen snarast bör forma en ”Utvecklingsledning” för arbetet med den föreslagna utbildningsförändringen för räddningstjänstutbildningen. Visst detaljarbete kan troligen utföras i linjeorganisationen, men överblicken och långsiktigheten behöver troligen särskilda ledningslösningar. Vi talar här om ett förändringsarbete på kanske 6-10 år (inklusive övergångsutbildningar).
- Utarbeta en tydligare marknadsstrategi.
RUFSSuppfattar att ”säljutbildningarna” fortfarande saknar en gemensam strategi och styrning. Enkelt uttryckt finns en uppfattning att SRV samtidigt med ökade anslagsvolymmer skall ha inriktningen att sälja mer utan att det får kosta något. Det är inte självklart att SRV skall gäpa över allt. Och det kan vara så att marknadsutbildningen får och behöver utvecklas i olika takt på olika skolor och i olika regioner. För att inte frustrationen i utbildningsorganisationen skall bli alltför stor redovisar RUFSS här ett önskemål om att:

- Utbildningsledningen utformar en tydlig inriktning för detta ”tredje ben”
- Den gemensamma styrningen förbättras
- Önskade och möjliga volymer analyseras och inventeras för att förtydligas i någon form av marknadsplan e dy (koppling till specialiseringsfrågan)

23 HANDLINGSVÄGAR MED REALISERBARHETSBEDÖMNING

Räddningsverkets utbildningsverksamhet behöver välja väg. Det valet är inte ensidigt Räddningsverkets, utan måste förankras hos såväl uppdragsgivare som samverkande myndigheter och olika intressenter. Den handlingsväg, som verksamheten så småningom pekar ut måste givetvis kunna hanteras inom fastställda ekonomiska ramar och ha en sådan långsiktighet att dess vision och mål kan tydliggöras.

En handlingsväg innehåller flera olika, valbara delinriktningar. Det blir därför viktigt att – beaktande bl a samhällsutveckling och ambition – föra resonemang i en logisk följd för att försöka se hur dessa delinriktningar påverkar och påverkas av varandra. Beslutsgången kan i en bild beskrivas så här:

Inriktningsvalet

RUFS anser att det strategiskt mest viktiga valet är det grundläggande ”inriktningsvalet”. Projektgruppen har här valt att redovisa olika handlingsvägar, som bygger på att nuvarande verksamhet reduceras, bibehålls eller ökas.

De viktigaste valmöjligheter som projektgruppen kan se är därför:

- A1) Att fokusera verkets utbildningsverksamhet på i huvudsak räddningstjänstinriktad utbildningsverksamhet, som ett tydligt fortsatt stöd till och utveckling av den nationella, kommunala räddningstjänsten
- A2) Att fortsätta utbildningsverksamheten i ungefär samma omfattning som idag, d v s med en grund i utbildning för de kommunala räddningstjänsterna, men där det

också ges möjlighet att tillhandahålla fortbildning och uppdragsutbildning t ex genom samverkan med andra myndigheter och organisationer

- A3) Att ytterligare bredda verkets utbildningsutbud inom större delar av det nya politikområdet ”Samhällets skydd mot olyckor”, d v s att medvetet och långsiktigt etablera samverkan med andra myndigheter och organisationer i utvecklingen av ett mer breddat utbildningsutbud

Dessa huvudinriktningar har enligt RUFSS sina fördelar och nackdelar enligt följande:

A1) Fokusering av SRV utbildningsverksamhet mot främst räddningstjänst

Fördelar

Större möjligheter till rationell och koncentrerad verksamhet

Lättare att fokusera på och hantera en snävare kompetensförsörjning

Möjligheter till större tydlighet och profilering

Nackdelar

Rimmar illa med önskad utveckling om samlat grepp om samhällets skydd mot olyckor

Ej populärt alternativ hos personalen

Riskerar att bli en sluten verksamhet, som missar interaktionerna med andra närliggande verksamheter

A2) Fortsatt SRV utbildningsverksamhet ungefär som idag

Fördelar

Kan ge möjlighet för den nya organisationen att finna sina former

Kända förutsättningar

Nackdelar

Risk att verksamheten stelnar i sina former

Ingen tydlig markering om utveckling

A3) En ytterligare breddning av SRV utbildningsverksamhet mot ”Skydd mot olyckor”

Fördelar

SRV markerar ett tydligare ansvar inom området skydd mot olyckor

SRV får en tydligare roll i samhället, en sammanhållande och ledande myndighet som bl a tillhandahåller utbildning för hela verksamhetsområdet

Naturligt ökad samverkan med andra aktörer ger bättre riskmedvetenhet och säkerhet

Breddar och utvecklar kompetensen

En breddad verksamhet gör det sannolikt lättare att rekrytera rätt kompetens

Ökade möjligheter till investeringar inom miljöområdet

Nackdelar

En risk att SRV och utbildningsverksamheten växer sig för stor, svår att leda och hålla samman

Med stor sannolikt ett dyrt alternativ där det kan vara svårt att vara tillräckligt tydlig för att kunna få mer pengar

Kan av andra verksamheter och myndigheter betraktas som intrång i deras ”revir”

Strukturval 1

I nästa beslutssteg kommer frågor angående utbildningsorganisationens kontakt- och samverkansytor samt närheten till intressenter/kunder. Några valmöjligheter kan vara:

- B1) Etablera och stärka respektive utbildningsplattformar som regionala kunskaps- och utvecklingscentrum genom att markera deras regionala status och uppmuntra till uppbyggnad av regionala nätverk inom verksamhetsområdet. Öka dessa centrums medverkan i utvecklingsverksamheten och implementering av forsknings- och utvecklingsresultat.
- B2) Ha en starkt centralt styrd utbildnings- forsknings- och utvecklingsverksamhet med den centrala nivån som organisatör och beställare samt utbildningsplattformarna som utförare.

Dessa huvudinriktningar har enligt RUFSS sina fördelar och nackdelar enligt följande:

B1) Etablera regionala kunskaps- och utvecklingscentrum

Fördelar

SRV skapar en tydlighet med nära och täta kontakter i resp region

Goda möjligheter att bygga upp värdefulla kunskapsnätverk

FoU-resultat kan snabbare föras in i utbildningen

En närhet mellan utbildning – utveckling gynnar lärandet i organisationen

Nackdelar

Det kan utvecklas konkurrens om kompetens med lika plattformar

Det kan utvecklas en oönskad konkurrens i samspelet mellan dessa centrum och SRV sakavdelningar

Kan vara svårt att utveckla alla plattformar till samma nivå

Dagens svårigheter att genomföra en ensad utbildning kan komma att bestå

B2) En starkt centralt styrd utbildnings- forsknings- och utvecklingsverksamhet

Fördelar

Relativt hög rationalitet

Okomplicerade lednings- och ansvarsförhållanden

Resurser och uppdrag kan fördelas med hänsyn till produktionsförutsättningar

Nackdelar

Riskerar att hämma initiativ och utveckling vid plattformarna

Ev lägre attraktionskraft för kompetensförsörjning

Ett produktionssystem som kan upplevas föråldrat

Låg flexibilitet

Kunderna kan få en ”lång väg” till beslutsfattarna

Strukturval 2

I nästa steg behöver man se på behoven av och möjligheter till olika former av specialiseringar mellan verkets olika utbildningsplattformar.

- C1) Kategorispecialisering, d v s olika utbildningskategorier (kurs typer / elevkategorier) på olika platser
- C2) Ämnesspecialisering, d v s att utöver ett beslutat generellt basutbud av utbildningar tillhandahålla specialkompetens inom olika fackområden enbart på

vissa platser. Särskilda utbildningsanordningar och utbildningshjälpmedel utvecklas enbart på aktuell utbildningsplattform som en följd av specialiseringen

C3) Likartad verksamhet och kompetens på samtliga utbildningsplattformar

Dessa val har enligt RUFSS sina fördelar och nackdelar enligt följande:

C1) Kategorispecialisering

Fördelar

Verksamheten mer strukturerad och rationell

Kostnadseffektivt vad avser investeringar och kompetensutveckling

Möjligheter till ensad kvalitet

Möjlighet att koncentrera metod och teknikutvecklingen

Nackdelar

Påtaglig risk för att det inom utbildningsverksamheten bildas A- och B-plattformar

Förlust av samverkans- och samövningsmöjligheter

Risk att helhetsbilden går förlorad

Sämre utvecklingsmöjligheter för t ex utbildande personal

Lägre attraktionskraft för kompetensförsörjning

Behov av omflyttning/omplacering av nu anställd personal med risk för kompetensförluster

Längre resor för elever/kunder

C2) Ämnesspecialisering

Fördelar

Gynnar en specialistutveckling och därmed spetskompetens

Hög attraktionskraft vad gäller rekrytering

Möjlighet till riktad kompetensutveckling och utveckling av speciella utbildningsanordningar

Investeringsmässigt kostnadseffektivt

FoU gynnas och kan lättare nyttja spetskompetens

Nackdelar

Risk att helhetsbilden går förlorad

Kan skapa en oönskad konkurrens om ämnesinriktning mellan plattformarna

Visst behov av omflyttning/omplacering av nu anställd personal med risk för kompetensförluster

Längre resor för elever/kunder i vissa sammanhang

Viss förlust av samverkans- och samövningsmöjligheter

C3) Likartad verksamhet och kompetens på samtliga plattformar

Fördelar

Elever/kunder gynnas av närhet

Ett brett utbud på flera platser

God helhetsbild

Möjlighet till bred samverkan med övriga plattformar och andra aktörer

Samordningsvinster med kompetensutveckling

Nackdelar

Mer omfattande och ev dyrare kompetensutveckling

Kan skapa kompetenskonkurrens

Investeringsmässigt dyrt

Inriktning av pedagogisk utveckling

När olika val har gjorts i dessa grundläggande strukturer, behöver man besluta om ambitionsnivåer och former för det pedagogiska arbetet.

Räddningsverket har beslutat om, påbörjat och kommit en god bit på väg i arbetet med sin pedagogiska utveckling.

För att möta framtidens kunder och krav behöver verkets utbildningsverksamhet tillhandahålla en behovsanpassad och flexibel pedagogik och metodik med ökat

individuellt ansvar för eleverna. Ett utvecklat utbildningssystem behöver utgå från verkets gemensamma värderingar och ges struktur genom att ta fram, tydliggöra och arbeta med bl a: "läroplan", kursplan, betyg och bedömning, kvalitetssäkring, utvärdering och kompetensstruktur.

RUFS menar att distansutbildning som metod är ett sätt att öka flexibiliteten i verkets utbildningsverksamhet och bättre tillgodose kundernas varierande önskemål. Metoden har tveklöst en viktig roll i ett framtida utbildningskoncept. Den bör inte ses som en särskild, avgränsad företeelse utan måste kopplas till den utveckling som väljs för verkets utbildningsorganisation som helhet.

För att kunna möta och utveckla det pedagogiska arbetet behövs förändrade kompetensstrukturer inom hela Räddningsverket, utvecklade virtuella hjälpmedel/läromedel och utvecklade resurser och metoder för informations-sökning/kunskapsinhämtning.

Oavsett tidigare nämnda inriktnings- och strukturval anser RUFS att den påbörjade pedagogiska utvecklingen måste fortsätta och till och med ges ökad tyngd och kraft. Dessutom är det viktigt att Räddningsverket ägnar valens/utvecklingens konsekvenser en betydligt djupare analys än vad som hittills gjorts – analyser som i större eller mindre utsträckning berör hela Räddningsverket och fördelningen av resurser internt.

För att möjliggöra allt detta krävs bl a att utbildningsorganisationen är involverad i den pedagogiska forskningen.

Arbetet med forskning och utveckling

Inriktningen av och formerna för SRV fortsatta arbete med forskning och utveckling behöver tydliggöras, inte minst dess sammanhang med verkets utbildningsverksamhet. Flera utredningar har pekat på brister i samordning och förmåga att förmedla resultat och erfarenheter till organisationen som helhet.

Denna inriktning och dessa former är inte beroende av inriktnings- och strukturval enligt ovan. Det handlar mer om en för verket strategisk övertygelse om hur dessa frågor skall hanteras för att på bästa sätt ytterst ge tydliga effekter i samhället.

Under den tid RUFS har arbetat har det vid flera tillfällen framkommit argument för och önskemål om att inte minst utvecklingsverksamheten borde ges en bättre prioritering och i högre grad föras ut till verkets utbildningsplattformar.

I verkets utredning inför omorganisationen 1999 belystes detta önskemål och behov. En utveckling i den riktningen har emellertid gått långsamt. I den utredning som föreslår en ny räddningstjänstutbildning (RUFF; september 2000) accentueras behovet av förbättrade former för verkets utvecklingsverksamhet, inte minst för att tillförsäkra den föreslagna utbildningen en tillräckligt hög kvalitet.

Ett beslut om formerna för verkets forsknings- och utvecklingsverksamhet måste därför ses som en väsentlig del i ett beslut om den framtida utbildningsverksamheten.

Val av ledningsprincip

Val av princip för ledning av en framtida utbildningsverksamhet beror av vilken utvecklingsväg som väljs. RUFSS vill peka på att ett flertal utredningar, diskussioner mm stärker intrycket av att det finns brister i den nuvarande samordningen av verkets utbildningsverksamhet. Det ankommer inte på RUFSS att redovisa orsakerna till detta. En utvärdering av nuvarande ledningsprinciper och en ev utveckling av ledningsprinciper för en framtida utbildningsverksamhet bör bli föremål för särskilda överväganden.

BILAGOR:

1. Projektuppdraget och projektgruppens sammansättning
2. Lista över i projektet studerade dokument
3. Lista över i projektet genomförda besök och intervjuer

PROJEKTPLAN

(Kortversion)

Genomförande av en framtidsstudie avseende Räddningsverkets Utbildningsverksamhet 2001 - 2005 och framåt.

□ BAKGRUND

Räddningsverket bedriver en omfattande utbildning som för närvarande grundar sig på yrkesutbildning (grund-, fort- och vidareutbildning) av personal i kommunal räddningstjänst, civilpliktsutbildning och uppdragsutbildning efter särskilda uppdrag.

Den omfattande utbildningsverksamheten genomförs med relativt stora "fasta" resurser vid verkets fyra skolor. Bl a detta förhållande ställer krav på en framsynt planering och utveckling.

Utbildningsorganisationens ledningsgrupp har vid diskussioner om visioner och mål insett behovet av att kunna inrikta verksamheten för framtiden. Som grund för denna inriktning krävs ett så fullödigt underlag som möjligt.

Räddningsverkets Utbildningsorganisation beslutar därför att tillsätta denna framtidsstudie för att i projektform utarbeta önskat underlag för tiden 2001-2005 med en översiktlig idé om utvecklingsmöjligheterna mot 2010

□ MÅL

Målet för projektet är att redovisa ett antal möjliga handlingsvägar för Räddningsverkets framtida utbildningsverksamhet. Studien skall redovisa underlag och inriktning i 3 tidsdimensioner:

- på kort sikt (2000-2001) Främst konsekvenser av genomförda utredningar och ev tydliga behov av en omgående ändring av inriktning eller andra åtgärder
- på meddellång sikt (2002-2005) Underlag som kan kräva tidiga beslut eller där studien visar på tydliga behov av nya utvecklingsarbeten
- på lång sikt (2003-2010) Underlag som speglar bedömda, långsiktiga behov av anpassning eller ageranden.

□ FÖRVÄNTAT RESULTAT

Studien skall kunna utgöra en betydande grund för Räddningsverkets ställningstaganden avseende den långsiktiga utvecklingen av den nationella räddningstjänstutbildningen och annan utbildning, såväl nationell som internationell, lämplig för verket inom ramen för verkets roll inom området "Skydd mot olyckor".

Resultatet av den särskilda översynen av utbildning för kommunal räddningstjänstpersonal skall utvecklas inom framtidsstudien.

□ GENOMFÖRANDE

Projektet genomförs i huvudsak som en verksintern studie där andra utredningar och deras ställningstaganden under år 2000 kan komma att utgöra vissa avgränsningar eller förändrat fokus för detta projekt. Dock ska självfallet nödvändig samverkan ske med berörda intressenter såväl inom som utom Räddningsverket.

Studien skall bl a:

- redovisa Räddningsverkets nuvarande "utbildningsmandat" och "utbildningsidé"
- undersöka och sammanställa allmänna trender och tendenser i "utbildningsverige"
- redovisa Europeiska utbildningsval /-tendenser inom Räddningsverkets verksamhetsfält
- redovisa ett antal tänkbara handlingsvägar för Räddningsverkets utbildnings-verksamhet, med skattning av alternativens för- och nackdelar samt realiserbarhets-skattningar, med beaktande av bl a:
 - den generella, nationella samhällsutvecklingen
 - en balansering av yrkesutbildning - pliktutbildning - uppdragsutbildning
 - skolorna som utvecklings- och kunskapscentra
 - möjligheter till specialisering av skolorna
 - system för materielförsörjning

Studien avser inte att:

- förorda val av handlingsväg (men däremot att skatta för- och nackdelar samt realiserbarhet)
- redovisa ev ekonomiska konsekvenser för handlingsvägarna

□ RAPPORTERING

Projektet avrapporteras regelbundet till Utbildningsledningen.

Studien rapporteras i en delrapport senast i december 2000 och i en slutrapport september 2001.

□ PROJEKTGRUPPENS SAMMANSÄTTNING

Projektledare: Mikael Notting
Projektsekreterare: Anders Johansson

Projektgrupp: Ann-Cathrine Andersson, UTBm
Bertil Palm, UTB (*Avlöste Anne-Cathrin Jansson, VGS*)
Jan Skoog, UTB-Re
Anette Carlstén, UTB-Se
Pär-Ola Klang, UTB-Rg (*Avlöste Anders Mattsson*)
Tommy Söderholm, UTB-Sö (*Avlöste Tomas Delerud*)

Arbetsutskott: Projektledaren
Projektsekreteraren
Ann-Cathrine Andersson
Bertil Palm

BAKGRUNDSMATERIAL - DOKUMENT

Lista över i projektet studerade dokument. För merparten av de studerade dokumenten (referenslitteratur undantaget) finns korta, skriftliga sammanfattningar samlade som utredningsmaterial vid Räddningsverkets utbildningsstab.

Referenslitteratur

<p>Effektiv räddningstjänst SOU 1983:77 Carl G Persson</p>	<p>Ang ers för skador p g a naturkatastrofer, undersökn.kommission mm</p>
<p>Samhällets räddningstjänst SOU 1981:82</p>	<p>Delbetänkande av räddningstjänstkommittén</p>
<p>Räddningstjänsten i Sverige - Rädda och Skydda SOU 1998:59 Dan Ohlsson</p>	<p>Slutbetänkande av Räddningsverks-utredningen</p>
<p>RUFF (Räddningstjänst för framtiden) Rapport P30-349/00 Bje / Rön</p>	<p>Förslag till framtidens Räddningstjänstutbildning</p>
<p>PM Utbildningssystem 2000 Reviderad utgåva 1998</p>	<p>SRV PM med förslag till utveckling av ett nytt utbildningssystem</p>
1996 års totalförsvarsproposition	
<p>RUFFS Idéskrift ”8 tankar om framtidens yrkesutbildning” Okt 2000 8 st författare</p>	<p>En idéskrift om framtidens yrkesutbildning.</p>
<u>SOU och Propositioner (motsv)</u>	
<p>Räddningsverket principbetänkande av CESAM-kommittén Ds Fö 1984:2 G Gunnarsson</p>	<p>Principbetänkande av kommittén för samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten</p>
<p>Ledningen av befolkningskydd och räddningstjänst Prop. 1984/85:161</p>	<p>Bildandet av räddningsverket. Förslag och principer för utbildning inom räddningstjänsten och sotningen</p>
<p>Samhällets åtgärder mot allvarliga olyckor SOU 1989:86 Carl G. Persson</p>	<p>Betänkande av utredningen om kärnkraftsberedskapen och samordning av samhällets åtg mot allvarliga olyckor</p>

Ett säkrare samhälle

SOU 1995:19 Eric Krönmark

Hot- och Riskutredningens betänkande. Bl a helhetssyn fred - krig. Spegling av stora olyckor

Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

Prop. 1996/97:11

Regeringens ambition för beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst

Prop. 1997/98:136

Riktlinjer för Regeringens fortsatta arbete med att utveckla statlig förvaltning

Skyldigheter och befogenheter vid svåra påfrestningar på samhället i fred

Ds 1998:32 (ISBN 91-38-20937-3)

"Arbetsgruppen Ledningskedjan"
Arbetsgruppens överväganden och förslag**"Kontrollstationspropositionen"**

Prop. 1998/99:74

Förslag till riksdagsbeslut ang bl a: försvarsbeslutsperiod 2002-04; säkerhetspolitiskt mål; utveckling av försvarsmaktens krigsorg; övergripande mål för civila försvaret

Internationell konflikthantering

SOU 1999:29

S Elvemar

Betänkande av Utredningen om samordning av civil och militär utbildning inför internationella insatser

Lagar och förordningar**Räddningstjänstlagen**

1986:1102

Lagen med ändringar

Räddningstjänstförordningen

1986:1107

Förordningen med justeringar

Lagen om civilt försvar 1994:1720

Bl a underlaget för övergången till kommunerna som ansvariga för det civila försvaret

Styrdokument för Räddningsverket**Instruktion för SRV 1988:1040**

Verkets verksamhet inkl utbildning och intäktsfinansierad verksamhet

SRV Regleringsbrev för 1999

Reglerar SRV verksamhet 1999

SRV Regleringsbrev för 2000

Reglerar SRV verksamhet 2000

SRV rapporter

**SRV översyn av utb inom
Räddningsverkets ansvarsområde**
U27-475/94 1994 års utgåva

Samlade utredningar gjorda under 1993,
avseende SRV utbildning. (Bl a underlag för
"Utb2000")

**Räddningsverket och framtiden -
"Människa / Samhälle"**
I99-048/96 1996

En "framtidsspeglning" gjord av SRV

SRV Officiella PM

**SRV interna utredning om SRV
utbildnings- (och utvecklingsverks.)**
R Nilsson 99-03-02

Underlag för SRV organisationsförändring
1/7 1999

**Kunskaps- och utvecklingsstrategi inom
SRV utbildningsorganisation**
1999-12-02

PM utvecklat vid UTB. Insänt till Regeringen
1999-12-15. Huvud-skrivelse + bilagan 4 (Om
utb)

Andra officiella dokument

"Ett säkrare samhälle för alla"
Sv Kommunalarbetareförbundets idéskrift
(Brandpers. Yrkeskommitté) 1997

Brandpersonalens framtidsstrategi. En idéskrift
för framtida yrkeskompetens

**Agenda 2000 - "Kunskap och kompetens
för nästa århundrade"**
Utbildn.departementet. Ds 1994:35

En diskussion om utbildningens o forskningens
framtida villkor o roller

**A European Fire-fighter Vocational
Study.** Ett EU-projekt inom Leonardo Da
Vinci programmet (April 99)

Ett försök att åstadkomma en EU-gemensam
syn på kompetens inom Brand- o
Räddningstjänst

Artikel **"Framtidens utbildning.."**
B Edvardsson juni 2000

En artikel, som ingår i projektets idéskrift, med
8 författare. Framtagen till hösten 2000

Div SRV Arbets PM

Framtida utbildningsverksamhet ur ett skolperspektiv 1999?	PM av Skolch Kennie Thörn inför omorgarbetet 1999
På väg mot nya tider 1999-02-17	Ledningsgruppens Skövdeskolan reaktion på R Nilssons PM "Utkast II" inför omorganisationen 1999
PM om utbildningsorganisationens förhållande till sakenheterna i fråga om ämnes och kursplanutveckling 1999?	Peter Karlstedts underlag till org-utredningsgruppen
PM Administrationns / stabsfunktionens förhållande till utbildningsorganisationen Lars Persson 99-01-31	Delunderlag till Ulrica J:s PM nedan; Bl a om ökad decentralisering mm
PM Utbildningsorganisationens förhållande till stabsenheter i fråga om Ulrica Johansson 1999-02-01	PM inför omorg 99 ang förhållande till produktions- /ekonomistyrning, kompetensutveckling, persadm, IT, infoverksamhet mm
PM Revingeskolans synp t RUFF	Framtidstankar formulerade av Revingeskolan som ett tidigt underlag till RUFF
PM Distansutbildningsförsöken	Erf från distansutbildningsgruppens arbete hittills (Ett utdrag)

BAKGRUNDSMATERIAL – BESÖK/INTERVJUER

Lista över i projektet genomförda studiebesök och intervjuer. För merparten av dessa finns korta, skriftliga sammanfattningar samlade som utredningsmaterial vid Räddningsverkets utbildningsstab.

Studiebesök vid myndigheter (motsv)

Skolverket (yrkesinriktade gymnasieutbildningen)

Polishögskolan (utbildningssystemet och behörigheter)

Försvarshögskolan (i Stockholm)

Militärhögskolan Karlberg (som eftergymnasial yrkesutbildning)

Arbetsmarknadsverket (krav på yrkesutbildningar i framtiden)

Distansutbildningsmyndigheten (Härnösand)

Holländska Inrikesministreiet (Det Holländska utbildningssystemet)

Intervjuer vid olika intresseorganisationer (motsv)

Svenska Kommunalarbetarförbundet (SKAF) (Främst deras tidigare utvecklingsidéer ang personalens kompetensutveckling)

Brandmännens riksförbund

Sveriges Skorstensfejaremästares riksförbund (urval, utbildningssystem)

Svensk KY-utbildning (Kvalificerad Yrkesutbildning)

Svenska Röda Korset (kompetens för utlandsarbete)

Intervjuer vid olika utbildningsanordnare (motsv)

SwedInt (Försvarsmakten)

Banskolan (Ängelholm)

DEMC (Stockholm)

NOVEUM (Kompetensutvecklingscentrum vid Högskolan i Skövde)

Intervjuer vid utredningar och andra verksamheter

Pliktutredningen (Sven Rune Fridh)

”T-konventet” (samverkan i södra Sverige mellan gymnasier med naturvetenskaplig inriktning)

Sotningsutbildningen (Avgående och pågående chefer för utbildningarna i Rosersberg)

Internationella avdelningen, Räddningsverket (Avdelningschefen)

Intervjuer vid olika räddningstjänster

Räddningstjänsten i Umeå (Claes Cahier)

Räddningstjänsten Dala-Mitt (Håkan Wolff)

Räddningstjänsten Södra Älvsborg (Kjell Wahlbeck)

Räddningstjänsten Kalmar (Micael Carlsson)

Muntliga redovisningar

Civilpliktsunderlaget för framtiden (Ingvar Lindén, SRV; 2000-03-22)

Delrapport från Utredningen om framtidens räddningstjänstutbildning (RUFF)
(Lars Bjergestam, SRV-UTB; 2000-03-21)

Slutrapport från utredningen RUFF (September 2000)

Räddningsverksprojektet ”**Säkerhetsmyndigheten 2003**” (Thomas Gell, SRV-RoM;
2000-10-26)

Miljöarbetet vid Räddningsverkets utbildning

Utbildningar mm inom Farligt Gods området

Andra studier

Deltagande i **Sv Kommunförbundets seminarium** om framtidens räddningstjänst;
(2000-02-09)

Finska yrkeshögskolor (Studie av skriftligt material tillsammans med personlig
erfarenhet)

Analys av så kallade **E-learning företag** och deras verksamhet

Räddningsverket, 651 80 Karlstad
Telefon 054-13 50 00, fax 054-13 56 00. Internet <http://www.srv.se>

Beställningsnummer U10-614/01. Fax 054-13 56 05